

Slavíček, Lubomír

**"Případ Dostálův" : k polemice Eugena Dostála a Antonína Matějčka
na téma Čechy a Avignon**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada
uměnovědná.* 1997, vol. 46, iss. F41, pp. [49]-100

ISBN 80-210-1754-6

ISSN 1211-7390

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110390>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

LUBOMÍR SLAVÍČEK

„PŘÍPAD DOSTÁLŮV“.

K polemice Eugena Dostála a Antonína Matějčka na téma Čechy a Avignon.

Na počátku roku 1923 se rozhořela nezvykle prudká odborná polemika mezi dvěma významnými českými historiky umění, odchovanci vídeňské školy dějin umění — Eugenem Dostálem (1889–1943), docentem dějin umění na Masarykově univerzitě v Brně, a jeho pražským kolegou Antonínem Matějčkem (1889–1950), který tehdy přednášel na Akademii výtvarných umění. Polemickou výměnu názorů, která se nevyvarovala i ryze osobních tónů, vyvolalo publikování rozsáhlé studie *Čechy a Avignon*,¹ v níž se Eugen Dostál pokusil o korigování uznávané teorie o avignonské provenienci slohu českých iluminovaných rukopisů z doby kolem 1360, jak ji na začátku století ve svém věhlasné práci o miniátorech

¹ Eugen Dostál, *Čechy a Avignon. Příspěvky k vzniku českého umění iluminátorského v XIV. století. Časopis Matice moravské* XLVI, 1922, s. 1–106; Antonín Matějček, E. Dostál: *Čechy a Avignon* [rec.]. *Naše věda* V, 1922/1923, s. 142–157. Matějčkova recenze následně vyvolala polemiku obou účastníků: Eugen Dostál, *Diskuse [s A. Matějčkem o práci Čechy a Avignon]*. *Ibidem*, s. 227–234; Antonín Matějček, *Replika. Ibidem*, s. 235–236. — Srov. též Albert Kutal, Eugen Dostál [nekrolog]. *Naše věda* XXII, 1943, s. 71 (Kutal zde právě v souvislosti se studií *Čechy a Avignon* postihl základní rysy Dostálových metody — „bezpečnou znalost rozsáhlé látky, nepředpojatost, s níž přistupoval k historickému problému, svědomitost, s níž podroboval materiál kritickému zkoumání.“ Současně také poukázal na Dostálovu „koncentraci na problémy formy a pomínutí vztahů k ostatním projevům lidského ducha, jež měly v pozdním díle Dvořákově převládající význam.“); C. Hálová-Jahodová, [nekrolog], in: *Časopis Matice moravské* LXV, 1943, s. 198–199; Albert Kutal, Eugen Dostál. K dvacátému pátému výročí jeho smrti. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* F 12, 1968, s. 8–9; Luboš Hlaváček, Metodický přínos Antonína Matějčka. *Umění* XXVII, 1979, s. 193; Jarmila Vacková, Historik umění Eugen Dostál. (Člen zakladatelské generace moderního českého dějepisu umění). *Estetika* XX, 1983, s. 107–108; Eadem, Eugen Dostál — zakladatel moderního českého dějepisu umění. *Bulletin Moravské galerie* 51, 1995, s. 152; Jiří Kroupa, Sedmdesát let dějin umění v Brně. In: Jiří Kroupa, Lubomír Slavíček (edd.), *Almanach 1927–1997. Sedmdesát let Semináře dějin umění Masarykovy univerzity v Brně*. Brno 1997, s. 9.

Jana ze Středy formuloval jeho učitel Max Dvořák.² Důmyslnou kombinací paleografické a uměleckohistorické analýzy dospěl Dostál k jednoznačnému závěru, že Avignon nemohl být při vzniku nového českého iluminátorského slohu oním předpokládaným prostředníkem, protože avignonské rukopisy, o něž Dvořák svou tezi opřel, pocházejí nejdříve z konce 14. respektive z počátku 15. století. Konstatoval, že „*dřívější český vývoj je tak samostatný, že nový český sloh iluminátorský se vyvinul ze starších prací, které byly okolo roku 1360 oplodněny silným vlivem italským.*“ Poukázal tak na nespornou kontinuitu vývoje knižního umění v Čechách a na průběžné působení italských vlivů, počínaje souborem rukopisů královny Rejčky, přes rukopisy seskupené kolem čtyřdílného *Antifonáře vyšehradské kapituly* ze štyrského kláštera Vorau, až k významnému *Mísálu probošta Mikuláše*. Zejména tato památka se mu stala výchozím bodem pro zkoumání a postižení nového slohu doby Karla IV, jak ho představuje známá skupina kolem *Liber viatiku*. V souvislosti s rozбором tohoto rukopisu odmítl autorství Mikuláše z Kroměříže, který jako blízký spolupracovník biskupa Jana ze Středy působil v Avignonu, kde se — podle Dvořákovy hypotézy — seznámil s tamním (podle Dostála však neexistujícím) iluminátorským stylem. Jako rozhodující vlivy, kterými se iluminátor tohoto rukopisu nechal inspirovat, Dostál určil toskánské, především sienské umění, které autor poznal přímo, a nikoliv prostřednictvím Avignonu.

Nové řešení celé problematiky, k němuž Dostál dospěl v jedné z klíčových prací z počátku své vědecké dráhy, podrobil v obsáhlé recenzi ostré kritice další z Dvořákových žáků, Antonín Matějček, který se v této době mj. intenzivně rovněž zabýval problematikou středověkých rukopisů. Matějček ve svém polemicky vyhrčeném posudku³ Dostálovi vytkl, že ač „*Dvořákův žák, staví se svou prací k dílu svého učitele s útočnou tvrdostí a zápolí s Dvořákovými názory tónem, jako by šlo o práci vědeckého protivníka nebo o práci věčřejšího data, nikoliv o dílo učitelova mládí, přes něž se převalilo dvacet let, doba, jež již svým pohybem stírá ze všech lidských výtvorů něco lesku, ale zároveň učí šetrnosti a pietě k práci předchůdců.*“ A dále pokračoval ve stejném duchu: „*Ústřední myšlenkou Dostálovy práce je negace Dvořákova názoru o souvislostech českého umění ilumináčního s Avignonem. Vyrostla z pocitu nejistoty, jež vyvolala mezi historiky umění chronologická mezera ve srovnávacím materiálu Dvořákově, z pocitu pochybností, jež dospěl svého výrazu u Labanda i Chytila. U Dostála, Dvořákova žáka, vyvolala tato pochybnost jistý, po mém soudu nepochopitelný stav podráždění, jež se nese celou prací a zbavuje argumentaci klidu nezbytného pro vědeckou práci. Na Dostálově práci, postrádající jednotného rozvrhu, přehlednosti, nerovnoměrné ve svých součástech a lemující toliko polemickými glosami veliké dílo Dvořákovo, vidíme zjevně doloženo, jak význačné vlastnosti učitele nepřecházejí na žáka, jak vynikající příklad spíše dráždí, než*

² Max Dvořák, Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt. *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses* XXII, 1901, s. 35–126; přetištěno in: Max Dvořák, *Gesammelte Aufsätze zur Kunstgeschichte*. München 1929, s. 74–207.

³ A. Matějček (cit. v pozn. 1), s. 142–157.

vede k sledování a napodobení. Nechci zde otisknouti věty, brzy povýšené, brzy káravé, brzy podezřívavé, jimiž Dostál klade své názory proti Dvořákovým, [...]. Odsuzují však zaujatost, s níž je Dostálova práce myšlena a psána, odsuzují její neotřesitelně drsný tón, jehož nevyváží lichotivé slovo, které Dostál tu a tam užil o díle Dvořákově. Jsem přesvědčen, že práce by nebyla tištěna v této formě, kdyby byl Dvořák živ, a tím více lituji, že vyšla, když je mrtev a bez obrany.“ A ve své odpovědi na Dostálovu repliku⁴ pak shrnul své výtky slovy: „*Moje kritika je obhajobou Dvořákova díla, a to obhajobou nikterak svévolnou. Netajil jsem slabé stránky jeho teorie a byl bych přijal ochotně názory Dostálovy, kdyby měly sílu evidence. Považoval jsem za svou povinnost ukázat, že není správné bourati velkolepou budovu pro jednu trhlinu, není-li možno nahraditi ji stavbou novou, pevnější a scelenější.“*

„Aféra“, kterou názorový spor Dostál — Matějček vyvolal, k sobě pochopitelně připoutala zvýšenou pozornost nejen členů uměleckohistorické obce v českých zemích, ale také představitelů ostatních humanitních oborů. S jejím zřejmým ohlasem se setkáváme v řadě dobových pramenů, zejména epistolografických, a to nejen ve vzájemných dopisech obou protagonistů sporu, ale také v korespondenci jejich kolegů, převážně vrstevníků, z nichž někteří projeví snahu vzniklou roztržku urovnat. V tomto směru se angažoval zejména přední člen profesorského sboru brněnské univerzity, historik Julius Glücklich (1876–1950), kterému v jeho úsilí vydatně pomáhal profesor dějin umění na pražské Karlově univerzitě Vojtěch Birnbaum (1877–1934). Právě poznání těchto prozatím neznámých dopisů, zachovaných v písemných pozůstalostech Antonína Matějčka v Archivu Národní galerie v Praze⁵ (dále jen ANG), Eugena Dostála, Vojtěcha Birnbauma a Julia Glückliche v Archivu Akademie věd České republiky (dále jen Archiv AV ČR), příp. Vincence Kramáře (1877–1960) v Archivu Ústavu dějin umění AV ČR (dále jen ÚDU), přináší k posouzení celého případu nové aspekty. Poměrně obsáhlá korespondence vztahující se k této záležitosti, kterou zde pro její závažnost otiskujeme v podstatném výběru,⁶ dobře ozřejmuje situaci, která nastala koncem roku 1922 po vydání Dostálovy rozsáhlé studie *Čechy a Avignon*, a ukazuje také co předcházelo vlastnímu zveřejnění známého Matějčkova kritického posudku zhruba o rok později. První Matějčkova reakce na právě publikovanou práci pochází již z ledna 1923, poté co mu Dostál věnoval její zvláštní otisk. V odpovědi na zasluku Matějček s nezastíranými pocity trpkosti Dostálovi oznamuje, že při čtení studie v ní našel „*mnoho, co tvoří podstatnou součást výsledků mé mnohaleté práce o knižním malířství českém XIV.*

⁴ A. Matějček, Replika (cit. v pozn. 1), s. 234–236.

⁵ Na část korespondence, uložené v ANG, která se týká kontradikce mezi Matějčkem a Dostálem, upozornil již Vít Vlnas, Osobní pozůstalost Antonína Matějčka a Jaroslava Pešiny, in: Vít Vlnas, Jiřina Janišová, Jaromíra Matějů, Tomáš Sekyrka, Z nových zisků Archivu Národní galerie v Praze. *Bulletin Národní galerie v Praze* V-VI, 1995–1996, s. 268.

⁶ Některé z publikovaných dopisů, které si vyměnili Dostál a Matějček, příp. Dostál a Kramář byly zveřejněny již v komentované edici korespondence brněnských historiků umění s oběma jmenovanými představiteli pražského dějepisu umění, srov. Lubomír Slaviček, Dialog Brno — Praha. Z korespondence brněnských a pražských historiků umění. In: J. Kroupa, L. Slaviček (cit. v pozn. 1), s. 30–31, dopisy 1–4, s. 32–33, dopis č. 7, s. 35–37, dopisy 2–5.

věku“, a současně ho nepřímě obvinil z toho, že ve své práci využil myšlenek, které mu v rozhovoru sdělil. Nicméně již v této prvotní odezvě zaznívá ona „obhajoba Dvořákova díla“, která se posléze měla stát tenorem všech dalších kritických výtek vůči práci Čechy a Avignon. S ní se následně ztotožnili všichni (např. Josef Šusta nebo později i Dostálův žák Albert Kutal), kdo Dostálovi vytýkali „drsnou“, příp. „útočnou“ formu jeho vystoupení proti učitelovu názoru.

Vznik „případu Dostál“ nepřiznivě poznamenal ovšem také univerzitní kariéru Eugena Dostála. Pověsti o domnělém zcizení myšlenek, které ovšem Matějček veřejně nikdy nevyslovil, přispěly značnou měrou v letech 1923/1924 k váhání nad návrhem na jeho jmenování mimořádným profesorem dějin umění Masarykovy univerzity v Brně. Nepochybně vedly k oddálení Dostálovy profesury až do roku 1927, a ve svém důsledku i k pozdějšímu ustavení samostatného Semináře dějin umění na filozofické fakultě v Brně. Zejména možné zpochybnění Dostálovy odborné způsobilosti, byly důvodem proč do causy energicky zasáhl Julius Glücklich. Jestliže Glücklicha k jeho zájmu o nepříjemný případ vedla ušlechtilá snaha přispět k žádoucímu dobudování filosofické fakulty brněnské univerzity co nejvyšším obsazením profesorských míst, pak motivací Vojtěcha Birnbauma byla snaha zabránit veřejné roztržce mezi příslušníky generace historiků umění, která vyšla z vídeňské školy a byla ovlivněna především Maxem Dvořákem. Birnbaum se rovněž — snad oprávněně — obával případného zneužití podobného rozkolu ze strany starší generace reprezentované zejména tehdejším ředitelem Ústavu dějin umění na Karlově univerzitě, profesorem Karlem Chytilém. Ohlasy na „Dostálův případ“ v dobových pramenech navíc zřetelně odhalují animozity, které Dostál jako člověk i jako historik umění nepochybně vzbuzoval u většiny svých pražských kolegů, např. u Karla Gutha nebo tehdy vlivného sekčního šéfa na Ministerstvu školství a národní osvěty, Zdeňka Wirtha. Tato skutečnost posléze vedla, po určité peripetii, k jeho sblížení s Vincencem Kramářem, jenž se dostal — pokud jde o vztah k většině pražským historikům umění — do obdobné situace jako Dostál.

1. Antonín Matějček Eugenovi Dostálovi, 10. ledna 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 1000.

Koncept dopisu — 1 list, 23 x 17, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; nedatováno.

Pane doktore,

děkuji Vám za poslání Vaší knihy, již jsem byl velmi překvapen. Četl jsem ji dnes a včera s pocity trpkými, jeť v ní mnoho, co tvoří podstatnou součást výsledků mé mnohaleté práce o knižním malířství českém XIV. věku. Pomatujete se na náš hovor o těch věcech, kdy jsem Vám vykládal o výsledcích své práce kolegiálně a ochotně, zejména o nutnosti předpokladu přímého styku české malby knižní s italskou, o skupině spisů Arnošta z Pardubic atd. v Kapit.[ulní] knihovně, nemaje ovšem tušení, že se chcete zabývatí touže látkou. Kdo mně uvěří, budu-li svou práci tisknouti, že nepřijímám myšlenek Vašich, kdyžto

jsem se jich mohl doposud dotknouti jen letmo ve svých přednáškách v Kruhu v měsíci březnu t. r. [sic !] ⁷

A přímo mne bolelo, jak pokládáte skoro na každé stránce knihy na lopatky Dvořáka [škrť: , jenž se netajil uznával svůj omyl], ačkoliv mluvíte o práci jeho mládí, staré 20 let, jím dávno překonané, toho Dvořáka, ježž poměrně šetřil i cizinec Labande⁸ i odpůrce Chytil,⁹ toho Dvořáka, jemuž vděčíme, Vy jako já [škrť: jako všichni žáci], za všechno čím jsme a co umíme [škrť: jste a co umíte]. Nezazlívejte mi, prosím, trpkost slov, jež Vám píši; vycházejí z nálady po přečtení knihy. Kdybych počkal, snad bych jich již nenapsal, aniž by to posloužilo vzájemnému vztahu nás obou.

S poz[dravem]

(Žádám vrácení těch 5 kusů [fotografií])

2. Eugen Dostál Antonínu Matějčkovi, 11. ledna 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 401.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist a 1 list, 19, 5 x 15 cm, psáno perem na pěti stranách; datováno.

11. I. 1923

Vážený pane doktore,

mýlíte se, když se domníváte, že jste se mnou mluvil o nutnosti revize Dvořákova názoru na vývoj české malby.¹⁰ Ujišťuji Vás, že hovory s Vámi byly vždy pro mně tak významné, že jsem si velmi dobře zapamatoval o čem jsem s Vámi mluvil. Bylo to jednou o roudnickém oltáři, o české škole malířské (mistr třeboňský a vyšebrodský), o poměru těchto mistrů k malbám, které se nalézají v Nationalmuseum v Norimberku (které Vám ukazoval Zimmermann¹¹), o rukopisech Rejčky, kde jste mne sám nabádal, abych o té věci něco napsal. O rukopisech Jana Středy a hlavně Arnošta z Pardubic a také o antifonáři štyrském jsem, vážený pane doktore, s Vámi vůbec [2x podtrženo] nemluvil, mohu Vám však říci, že jste mluvil o tom s osobou jinou, jak jsem se dodatečně dozvěděl. Věděl jsem, že dr. Kramář pracuje v oboru malby tabulové; nechal

⁷ 9. a 22. března 1922 přednesl Antonín Matějček v Kruhu pro pěstování dějin umění dvě přednášky o knižní malbě předkarlovske, srov. Antonín Friedl, Zpráva jednatelská za rok 1922, *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1922*. Praha 1923, s. 57.

⁸ L.-H. Labande, Les miniatures Avignonnais et leurs oeuvres. *Gazette des Beaux Arts* 49, 3e periode, Tome XXXVII, 1907, s. 213–240, 289–305. Srov. A. Matějček (cit. v pozn. 1), s. 147–148.

⁹ Karel Chytil (1859–1934), historik umění, od 1911 profesor dějin umění a do roku 1927 vedoucí Ústavu dějin umění Univerzity Karlovy. Na podněty Maxe Dvořáka Chytil kriticky reagoval zejména ve své knize *Památky českého umění iluminátorského I. Knihovna Muzea království českého*. Praha 1915; srov. A. Matějček (cit. v pozn. 1), s. 148.

¹⁰ M. Dvořák (cit. v pozn. 2), s. 35–127.

¹¹ Heinrich E. Zimmermann, německý historik umění, ředitel Germánského národního muzea v Norimberku.

jsem tedy malbu tabulovou pokud možno stranou, poukázav na to, že očekávám práci jiného badatele. Neměl jsem vsak tušení [2x podtrženo], že Vy chcete také revidovati Dvořákovu teorii o vzniku avignonského umění. Náhodou jsem se po svém návratu z Avignonu dozvěděl, že Vy jste byl také (později [2x podtrženo] než já) v Avignonu. Že Vás tam vedla knižní malba o tom slyším dnes poprvé. Ještě jednou podotýkám [2x podtrženo], že jsem já [2x podtrženo] s Vámi o tomto druhu malířství (s výjimkou rukopisů Rejčinyých) nemluvil, a prosím Vás abyste ještě jednou vše uvážil; myslím, že přijdete k přesvědčení, že to byla jiná osoba s níž jste mluvil o českých rukopisech. Naopak já jsem Vám vypravoval, že pracuji o rukopisech moravských a vidíte snad z práce, že je celá založena na moravském a cizím materiálu. Kolik se tam zmiňuji o rukopisech Arnošta z Pardubic, kolik je tam napsáno o viatiku, o „Laus Mariae“ a jiných pražských rukopisech ?!

Ještě k poslednímu bodu Vašeho psaní. Myslím, že revizi názorů provedl jsem pokud možno šetrně. Mluvil jsem o práci s profesory fakulty před tím, než vyšla; předložil jsem jim korektury a všichni mne ujišťovali, že kritika je velmi zdrženlivá. Věřte mně, že uznávám plně ohromný význam Dvořákův, že si ho cením jako člověka a učitele neméně než Vy. Nebýti toho, že práce vyšla v časopise, byl bych spis přímo věnoval jeho památce. Vždy se hrdě hlásím k Dvořákově škole; právě tato okolnost dala mně však právo, mluvit otevřeně o všech sporných otázkách, ke kterým se vrátí také přímý žák Dvořákův z Vídně.¹² Myslím, že jsem jednal přímo v jeho duchu, když jsem se snažil odstranit z jeho práce to, co bylo neudržitelné. Myslím, že se to stalo formou, která neuškodí a nemůže uškodit ohromnému významu našeho společného učitele.

Upozorňuji ještě na jednu okolnost. Mluvil jsem s Vámi naposled tehdy, když vyšla Vaše knížečka u Seemanna.¹³ Myslím, že sám uznáte, že mezi Vašimi tehdejšími názory a mým názorem je dosti značný rozpor. Nemohl jsem tedy přejati něco, co zčásti popírám.

Doufám, že po zvážení všeho, co jsem si dovolil podotknouti přijdete k přesvědčení, že jste mně trpkostí dopisu ukřivdil. Prosím Vás o několik slov, jak teď nahlížíte na věc; nechtěl bych, aby náš doposud srdečný poměr se zkalil nějakým nedorozuměním.

S pozdravem
Váš Dostál

3. Antonín Matějček Eugenovi Dostálovi, před 18. lednem 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 1001.

Koncept dopisu — 1 list, 23 x 17,5 cm, psáno perem na dvou stranách; nedatováno.

¹² Patrně je míněn vídeňský historik umění Karl Maria Swoboda (1889–1977), rakouský historik umění, žák Maxe Dvořáka a později (od 1934) profesor dějin umění na německé univerzitě v Praze.

¹³ Antonín Matějček, *Die böhmische Malerei des XIV. Jahrhunderts*. Leipzig, E. A. Seemann 1921.

Pane doktore,

trvám na tom, že jsem s Vámi mluvil o vztazích knižní malby karlovské k Itálii a vytýkal význam rukopisů Arnošta z Pardubic v celé otázce. Pamatuji se dobře, že jsem v onom půldni, kdy jste mne navštívil sdělil s Vámi všechno, co jsem o věci věděl. [škrť: Mluvil jsem o nich na základě reprodukcí v Soupisu,¹⁴ když jste byl na návštěvě u mne. Pamatuji se dobře na to.]

Nedomnívejte se, že to tvrdím proto, abych dělal skandál a [škrť: nebo] Vás obviňoval ze zcizení myšlenek. Nechci ani veřejně hlásiti se k ztracené prioritě některých tezí mé i Vaší práci společných. [škrť: Považoval jsem za nutné říci Vám to, protože podle zvyků mezi námi v Praze běžných nepracujeme nikdy]. Soudím však že by bývalo od Vás kolegiální a přátelské, kdybyste byl se mnou sdělil, že se tou věcí zabýváte, abych byl mohl závčas uveřejniti nějakým způsobem výsledky své v Praze. My v Praze sdělujeme si vždy, co kdo děláme, a úzkostlivě se střežíme, aby konkuroval jeden s druhým zaměstnávaje se týž tématem. [škrť: To bylo také důvodem, proč] Každý u nás ví, že se zaměstnává výhradně malbou knižní proto, že nechci dotýkati se malby tabulové, o níž pracuje dr. Kramář.

Nedomnívejte se, že to vše Vám píši [škrť: z nějakého] veden osobním nepřátelstvím. Víte dobře, [škrť: že jsem byl příčinou iniciátorem] že jste byl povolán konzerv.[átorem], a [škrť: že jsem] pronesl jsem poslední rozhodné slovo Vaší obhajoby, když jsem byl polooficiálně dotazován po Vaší kvalifikaci lidské a vědecké jedním členem sboru Mas.[arykovy] univerzity u příležitosti Vaší habilitace.

Více včasné, přátelské sdílnosti z Vaší strany bylo by zabránilo konfliktu, z něhož nevidím východiska, poněvadž oba trváme na svém.

S pozdravem
Matějček

4. Eugen Dostál Antonínu Matějčkovi, 18. ledna 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 402.

Dopis bez obálky — 1 list, 34 x 21 cm, psáno strojem na dvou stranách; datováno.

V Brně 18. I. 1923

Vážený pane doktore,

nepochybuji a nepochyboval jsem nikdy o tom, že Vaše smýšlení vůči mně bylo vždy naprosto přátelské. Tím více mně mrzí nynější nedorozumění. Musím Vás však upozorniti na jednu věc. Pan prof. dr. Glücklich zmocnil mne prohlásiti, že „jeho příznivé mínění o mé vědecké kvalifikaci získané zevrubným studiem habilitační práce,¹⁵ bylo zesíleno hlavně velmi příznivým posudkem

¹⁴ Antonín Podlaha, *Kapitulní knihovna v Praze. Soupis památek*. Praha 1903.

¹⁵ Eugen Dostál, *Problémy gotiky italské*. (Spisy filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 3). Brno 1923.

dr. Birnbauma, jenž celou práci prostudoval, a ovšem i Vaším příznivým míněním o mně“. Ve věci samé, jež se mne velmi trapně dotkla, rovněž nevidím východiska, a to tím méně, když jsem se dozvěděl, že na základě Vašich pražských rozhovorů se v Praze mluví, že jsem všechny základní myšlenky své práce převzal od Vás z rozhovoru, jenž trval 4 hodiny. Připomínám Vám ještě jednou rozhovor. Bylo to ku konci srpna 1921, protože právě tehdy došla korektura Vašeho spisku: *Die böhmische Malerei des XIV. J[a]h.[rhunderts]*, kterou jste mně dal v korektuře datované 26. VIII. 1921.¹⁶ Ještě jednou připomínám: mluvili jsme o Vaší cestě do Francie, o sochách v Chartres, o obrazech v norimberském muzeu, které Vám ukázal Zimmermann, o sklomalbách ve Francii, o roudnickém mistru, kterého jste objevil, určitě však ne o Arnoštovi z Pardubic, knihomalbě atd. Já jsem Vám vypravoval, že pracuji na moravských rukopisech, slíbil (a zaslal) také fotografie těchto rukopisů a vylíčil Vám návštěvu dr. Kramáře v Brně a mluvil také o knihovně svatojakubské v Brně. Všechno to jsme probrali za 3/4 hodiny, neboť ve 3 hod. jsem k Vám přišel a v 4.45 jsem již byl na zpáteční cestě do Brna s doktorem Rozehnalem z Brna. Nemohl tedy rozhovor trvat 4 hodiny, jak vypravují moji příznivci v Praze. Z toho vidíte jakého rozsahu nabyla věc.

Mohu dokázati, že má práce v dnešní své formě byla v základech hotova již v lednu 1921.

Dále myslím, že si dobře pamatujete, že o rukopise, jenž má významnou úlohu v mé práci, totiž o antifonáři ve Vorau, nebyla také vůbec nikdy řeč. Ostatně podotýkám: skupina Arnoštova je již skoro 20 let publikována, antifonář štyrský 10 let, bylo by to špatným vysvědčením pro mně, kdybych potřeboval teprv nějaké upozornění.¹⁷ Opakuji: tehdejší výsledky Vaší vědecké práce byly uloženy v zmíněné již knížečce o českém malířství, kterou jsem dostal takřka ještě teplem v korektuře, kterou ještě mám. Srovnejte tehdejší výsledky s mými a přijdete k přesvědčení, že právě v základních věcech nesouhlasíme.

Obáváte se, že nikdo Vám neuvěří, že jste přišel samostatně k podobným výsledkům jako já. Nuže, já budu první, který Vám v případné kritice dá toto svědectví, protože jsem dnes přesvědčen, že jste o této věci pracoval.

Píšete, že nechcete vzbudit škandál z této věci. Fama crescit eundo. Rozhovory, které se dnes vedou v Praze o této věci, vyrostly již ve „veritable“ škandál. Jsem přesvědčen, že proti Vaší vůli. Ale právě proto mám za to, že by věci neškodilo, kdybyste opravdu volil cestu veřejnosti. Jsem připraven, mám důkazy pro začátky své práce pohotově a nebojím se následků. Raději s celou věcí ven, než nechat ji růsti do nekonečných rozměrů v otráveném ovzduší, kde uklouzne úplně Vaši kontrole.

Aneb Vám navrhuji, abyste požádal pana prof. dr. Urbánka,¹⁸ aby nestranně věc vyšetřil, já ze své strany bych poprosil pana prof. dr. Glücklicha, aby laskavě

¹⁶ A. Matějček (cit. v pozn. 13).

¹⁷ A. Podlaha (cit. v pozn. 14); Stanislav Sochor, Antifonář českého původu v klášteře ve Štyrsku. *Památky archeologické* XXV, 1913, s. 1–8.

¹⁸ Rudolf Urbánek (1877–1962), historik a profesor Masarykovy univerzity v Brně.

vzal tutéž úlohu společně s panem prof. Urbánkem na sebe. Pak by však znamenal výrok těchto pánů konec všech kolujících a možných klepů!

Ještě jednou Vám, jak vidíte, nabízím ruku k smíru. Ne že bych chtěl něco ututlat, nýbrž naopak, aby se všechno korektně vysvětlilo.

Budu Vám vděčen za sdělení, kterou cestu jste volil.

S pozdravem
E. Dostál

5. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 4. 5. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 5.

Dopisní zálepka — 15 x 11 cm, psáno perem na třech stranách, adresa: Velečtý pán, pan / prof. dr. Vojtěch Birnbaum / Praha — I / Klementinum, tužkou připsáno: Praha — III / Újezd č. 597; datováno, Birnbaumův přípisek tužkou: 5. 5. 1923, poštovní razítko: Brno 4. V. [19]23.

Milý p.[ane] kolego,

posílám dopis, který pro řadu okolností, o nichž psát nemá smyslu, nebyl Vám odeslán již před několika nedělemi. Běží mi o Vám dobře známý „případ Dostálův“, konkrétně řečeno, velmi rád bych věděl, co Vy soudíte a) o případu samotném, b) však také o knize jako takové beze zřetele na „případ“. Mně samotného celá řada příčin čím dále tím více utvrzuje v přesvědčení, že se Dostálovi děje křivda, prostě že Dostál Matějčickovi [sic] žádných myšlenek neukradl. Zejména je mi nesmírně divné, že by byl býval Matějček na poč.[átku] r.[oku]1922 přesvědčen o italském vlivu na počátky karolinské knižní malby, když ve Volných směrech z července a srpna 1921 ještě přejímá plně starý názor Dvořákův o vlivu avignonském¹⁹ a též názor zastává ještě v knížce Die böhmische Malerei des XIV. Jahrh.[underts], jež vyšla o vánocích 1921.²⁰ Nepochybuji, že to vše je Vám známo lépe než mně a promiňte, připomínám-li to kvůli jasnosti — abyste mi dobře rozuměl. Dále je mi divné potom všem, co, jak jsem doslechl, v Praze se povídalo a povídá, že ač od vyjití Dostálovy knihy uplynulo již několik měsíců, Matějček nikde veřejně, tiskem nevystoupil s obviněním Dostála, že mu „ukradl myšlenku“, ani nikdo jiný jeho jménem. A přece zdá se, že takové vystoupení je teď přímo Matějčickovou mravní povinností. Přitom podotýkám, že proti Matějčickovi nic nemám, naopak moje styky s ním byly vždy co nej přátelštější. Z některých zpráv, jež nás sem došly, lze skoro souditi, že by se byla celá věc snad po dobrém urovnala, kdyby tu nebyl někdo třetí, kdo spor rozdmýchával a kdo spolupůsobil, že došlo k něčemu hodně neslýchanému, totiž, že se napsal referát o referátu, nota bene několik stránek referátu o několika řádcích referátu (míním, jak chápete Stockého v Obzoru prehist.[orickém]).²¹ I to mne utvrzuje v tom, že se v Praze s nějaké strany

¹⁹ M. Dvořák (cit. v pozn. 2).

²⁰ A. Matějček (cit. v pozn. 13).

²¹ Albín Stocký (1876–1934), archeolog, od 1920 docent, později profesor (1927 mimořádný a 1929 řádný) právěkých dějin Univerzity Karlovy. Stocký ve svém kritickém referátu Matějček,

(Matějčíčka stále vyjímám) zahájila proti Dostálovi nepěkná štvance. Mně běží ovšem jen o to, abych věděl v komisi, až půjde o mimořádnou profesuru pro Dostála. Proto se na Vás obracím; přitom ujišťuji, že zachovám pro sebe, co v odpovědi označíte za důvěrné!

V poslední době s jisté strany byla vyslovena domněnka, že hlavní myšlenka pojednání Dostálova pochází — od Dvořáka; že prý Dvořák se svou obvyklou nezištností asi sám upozornil — nejspíše oba pány —, že nutno zrevidovati jeho starší tezi o vlivu avignonském a že to Dostál provedl dříve, poněvadž věděl, kudy na to, kdežto Matějčíček nikoliv. Co tomu říkáte? Opakuji tedy ještě na konci žádost o brzkou odpověď a jsem

Váš

Julius Glücklich
Brno, Historický seminář

Dne 4. 5. 1923

6. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 11. 5. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 6.

Dopisní zálepka — 15, 5 x 12, 5 cm, psáno perem na dvou stranách, adresa: Velectěný pán, pan / prof. dr. Vojtěch Birnbaum / Praha — III / Újezd č. 597; datováno, připsáno tužkou: 12. 5. 1923, poštovní razítko: Brno 11. V. [19]23.

Milý p.[aně] kolego,

promiňte, že Vás upomínám o odpověď na můj dopis. Jak jste porozuměl, žádám o 2 věci, a) posudek knihy Dostálovy vůbec, b) o Vaše mínění o jeho „aféře“ s Matějčíčkem. Nejen já, nýbrž např. A. Novák,²² který byl rovněž členem komise pro habil.[itaci] Dostálovu, je velice zvědav na Váš soud. Obracím se na Vás, poněvadž mně i A. Novákovi zdáte se býti po všech stránkách nejkompetentnějším, provést správný soud o knize a nadto Vaše známé vlastnosti povahové ručí za naprostou objektivnost, pokud je to vůbec v moci lidské. A. Novák jak míní, když by Váš soud dopadl příznivě, požádat Vás o napsání referátu pro Lidové noviny.²³ Opakuji tedy svou prosbu o brzkou odpověď.

Váš

J. Glücklich

Dějepis umění. Díl I. *Prehistorický obzor* I, 1922, s. 125–127 Dostálovi zejména vytýká, že „*prepotním tónem, známým z jiné jeho publikace, poučuje autora o věcech, o nichž [...] by se měl sám dříve poučiti.*“ A svůj referát uzavírá nelichotivými slovy: „*Jen k zděvě bych rád upozornil, aby každý kdo chce vážně kritizovati prehistorické práce, si osvojil aspoň základní znalosti prehistorie — aspoň tolik, kolik musí znáti student prvního roku při kolokviu. Jinak dopadne kritika velmi uboze, byť i se oháněl kritik lacinou učeností, citoval knihy druhého a třetího řádu, nebo jiskřil originalitou z knih necitovaných.*“

²² Arne Novák (1880–1939), od roku 1920 profesor Masarykovy univerzity v Brně, kterou pomáhal budovat, literární kritik a stálý externí spolupracovník Lidových novin (1921–1939).

²³ Vojtěch Birnbaum referát v Lidových novinách nepublikoval.

Brno, Historický seminář
V Brně 11. 5. 1923

7. Vojtěch Birnbaum Juliovi Glücklichovi, 13. 5. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, inv. č. 22/2, kart. 1.

Dopis bez obálky — 2 dvojlisty, 18 x 14, 5 cm, psáno perem na sedmi stranách; datováno.

Praha, 13. V. [1]923

Milý pane kolego!

Promiňte, že jsem Vás nechal na odpověď čekat; poněvadž však jsem z Vašeho dopisu viděl, že můj posudek bude mít jakousi, řekněme, poloúřední povahu, považoval jsem za svou povinnost si znovu přečíst Matějčkův článek ve V.[olných] s.[měrech]²⁴ i Dvořákovu práci,²⁵ kterouž zvlášť nemám již v jasné upomínce, a k tomu jsem se minulý týden pro přílišné rozptýlení vším možným nedostal. Napíšu Vám tedy svůj úsudek o Dostálově práci v několika dnech — mohu arci snad již nyní říci, že bude celkem příznivý — a pro tentokrát, abych odpověď dále neodkládal, chci Vám sdělit svůj názor na „aféru“ Dostálovu — Matějčkovu.

Přiznávám se, že jsem zpočátku věřil určitému ujišťování Matějčkovu, dle něhož Dostál měl základní myšlenku své práce od něho; v tom mě však zviklalo — a nejen mě, ale i jiné — že Matějček nereagoval na nabídku Dostálovu, aby záležitost byla projednána veřejně tiskem nebo před zvláštní komisí. Domnívám se nyní, že tu jde v podstatě o jakési nedorozumění, o jednu z oněch fikcí, které se tak často dostavují, pracují-li dva o tomtéž předmětu. Myslím, že oba mohli přijít neodvisle od sebe na touž myšlenku, a to na základě zjištění Labaudeových, jež na každý způsob ukázala nutnost revize pojetí Dvořákova. Matějček byl patrně překvapen a nemile dotčen tím, že Dostál vystoupil s novým názorem dříve než on; byl též proti Dostálovu poněkud podrážděn jeho kritikami Dějepisů a Pasionálu Kunhutina.²⁶ A tak se mu asi zdálo, že řekl při oné rozmluvě Dostálovu víc, než tomu vskutku bylo — víme každý, že vzpomínka nereprodukuje vždy objektivně, zejména působí-li na ni jistá rozvášněnost — a že Dostál se toho chopil. Že by M[atějček] byl jednal zlovolně nebo úskočně, nevěřím; není to v jeho povaze. Spíše se dal strhnout a jednal ukvapeně — to v jeho povaze je. Možná také, že se mu zdálo, že říkal o této otázce Dostálovu, co říkal ve skutečnosti při jakési příležitosti Swobodovi.²⁷

²⁴ Antonín Matějček, Mistr vyšebrodský a Mistr třeboňský. *Volné směry* XXI, 1921/1922, s. 98–107.

²⁵ M. Dvořák (cit. v pozn. 2).

²⁶ Eugen Dostál, Matějček: Dějepis umění díl první. *Volné směry* XXII, 1923/1924, s. 29–33, 76–79. Dostálovu recenzi Matějčkovy knižní studie o Pasionálu abatye Kunhuty se prozatím nepodařilo zjistit.

²⁷ Viz pozn. 12.

Tak asi se mi jeví věc nyní, jmenovitě následkem toho, že M.[atějček] nic dále v celé záležitosti neučinil, což činí dojem, jakoby byl uznal svůj omyl či ukvapenost. Zcela bezpečný soud o věci arci nemám; k tomu abych měl objektivní jistotu na místě subjektivní citového dojmu, by bylo nutno znát jisté dokumenty a fakta a jejich chronologický pořádek, tak koncept M.[atějčkovy] přednášky v Kruhu pro děj.[iny] um.[ění],²⁸ kdy a co říkal D.[ostál] před svou rozmluvou s M.[atějčkem] o této otázce jiným, kdy mluvil M.[atějček] se Swo-bodou a kdy potom D.[ostál], atd. K těmto zjištěním by byla bývala příležitost, kdyby se záležitost byla předložila zvláštní komisi, jak D.[ostál] navrhoval, a lituji v zájmu jasných poměrů v našich sférách, že k tomu nedošlo. Myslím, že by D.[ostál] měl na to naléhat. Zjistí-li se zcela bezvadně, že oba přišli s touž myšlenkou současně, a bude-li M.[atějček] nucen doznat, že se přenáhli, nebude to takové neštěstí, neboť to je lidské, zvlášť u temperamentní povahy; zůstane-li však věc nevyřízena, může kdykoliv být D.[ostálovi] vytknuto, že si osvojoval cizí myšlenky, nebo zas M.[atějčkovi], že obvinil bezdůvodně jiného z takové nepěkné věci. Já řekl M.[atějčkovi] otevřeně, že považuji za nutné tu záležitost dojednat.

To je tedy můj úsudek, pokud možno nestranný; ovšem, opakuji znovu, je to spíše dojem, než objektivní jistota. Pokud se týče toho, že tu kdosi proti Dostálovi agituje, v tom se nemýlíte; je to Guth,²⁹ který občas potřebuje nějakou oběť pro své persekucní sklony. Nemohu však zamlčet, že Dostál sám k tomu poskytuje dosti příležitosti. Zde učinil všeobecně nepříznivý dojem ne dosti šetrný způsob, jakým se ve své práci vyjadřuje o Dvořákovi; je jistě jeho dobrým vědeckým právem, ano povinností, projevit odchýlný názor, ale záleží také na tom, jak se vyjádřil Šusta,³⁰ jak se věc řekne. Také tón v jeho kritikách o Matějčkovi byl myslím zbytečně povýšený, a také jinak snad nedovedl nalézt ve styku se zdejšími lidmi vždy pravou cestu — tak snad, bližšího ovšem o tom nic nevím, je tomu s Wirthem — a tak zde utvořil vskutku nepříznivou náladu proti sobě, ve které se pak různým agitacím dobře daří. Já vyšel s ním vždy velmi dobře, přesto, že mezi námi bylo kdysi choulostivá záležitost, kterou jsme však s plnou loajálností vyřídili³¹ jsem tedy vůči němu i v této věci zcela objektivní a činím to pouze v jeho zájmu, jestliže na to upozorňuji.

Na konec prosím, abyste tento list a vůbec celou naši korespondenci v této záležitosti považoval za úplně důvěrnou. Nečiním tak z opatrnickví nebo z osobních ohledů; je Vám snad známo, že jsem se při jiných příležitostech neostýchal vystoupit i veřejně se svým míněním, ale to vždy jen, měl-li jsem plnou

²⁸ Viz pozn. 7.

²⁹ Karel Guth (1883–1943), historik umění a archeolog, od 1917 přednosta historicko-archeologického oddělení Národního muzea v Praze.

³⁰ Josef Šusta (1874–1945), historik, profesor Univerzity Karlovy v Praze, přítel Maxe Dvořáka.

³¹ Birnbaum zde nepochybně má na mysli záležitost z prosince roku 1920, kdy se na něho Dostál obrátil s prosbou, aby rezignoval na jmenování docentem dějin umění na nově založené filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, srov. Zdeněk Kudělka, Z korespondence moravských historiků umění Vojtěchovi Birnbaumovi II. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* F 32–33, 1988–1989, s. 104–106.

jistotu, čemuž v tomto případě dosud tak není. Dávám Vám ovšem na vůli, sdělit můj dopis nebo co z něho za dobré uznáte Dostálovi, popř. i prof. A. Novákovi, ale také jen na závazek důvěrnosti.

Posudek o Dostálově knize pošlu tedy co nejdříve.

Vám zcela oddaný
V. Birnbaum

8. Vojtěch Birnbaum Juliovi Glücklichovi, 5. 7. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, inv. č. 22/3, kart. 1.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 18 x 14, 5 cm, psáno perem na třech stranách; datováno.

Praha, 5. VII. [1]923

Vážený pane kolego!

Myslil jsem, že Vám budu moci v záležitosti Matějčkově dříve psát, avšak nesetkal jsem se s ním dříve; po odjezdu z Brna³² jsem byl v Bratislavě, pak zcela krátce v Praze, kdež jsem Matějčka nezastihl, poněvadž jest již na venkově, pak doma v Poděbradech, konečně na přednáškovém kurzu v Kutné Hoře, kde jsme se setkali. Sdělují Vám tedy stručně, že Matějček projevil ihned ochotu, záležitost smírně vyrovnat, a sice prohlášením asi v tom smyslu, že se nemíní dotknouti cti dr. Dostála. Šlo by tedy nyní o to, aby také Dostál projevil ochotu ke smíru. Vyslovil jsem Vám již a zevrubně vyložil svůj názor, tak není třeba se o tom více šífiti, že by bylo nutno, aby také on přiznal, že se dopustil jistých chyb. Odhodlá-li se k tomu, jakž v zájmu věci pevně doufám, mohli bychom pak smluviti další. Nevím, měl-li by to být jakýsi smírčí soud, nebo vyřídila-li by se věc dopisy; poněvadž iniciativa vyšla vlastně od Vás, bylo by snad nejlépe, kdybyste také Vy učinil určitý návrh. Jsem předem jist, že bude dobrý, a že všichni zúčastnění naň budou moci přistoupiti.

Jde především o to, aby dr. Dostál se odhodlal k urovnání této záležitosti, a prosím Vás velmi, abyste se o to přičinil; zjevná roztržka v naší uměleckohistorické generaci by byla, opakuji, velkou chybou, a získáte si skutečnou zásluhu, podaří-li se Vám tomu zabrániti.

S upřímným pozdravem

Vám zcela oddaný
V. Birnbaum

9. Julius Glücklich Antonínu Matějčkovi, 14. 7. 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 439.

³² Exkurzi studentů pražského Ústavu dějin umění pod vedením Vojtěcha Birnbauma do Brna a okolí pomáhal organizačně zajišťovat také přednosta Památkového úřadu pro Moravu a Slezsko arch. Stanislav Sochor, viz jeho dopisy v Archivu AV ČR — fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b.

Dopis bez obálky — 2 dvojlisty, 17, 5 x 10, 8 cm, psáno perem na sedmi stranách; datováno.

Velevážený pane kolego,

připadá mi nesnadný úkol, pokusiti se o sjednání smíru mezi Vámi a dr. Dostálem. Než činím pokus rád, poněvadž celý rozpor mám za neblahý pro obě strany. Hlavní můj důvod, proč do věci zasahuji, zajisté znáte: byl jsem referentem o habilitaci D.[ostálov]—ě a budu jím pravděpodobně opět, až se bude jednati o jeho mimořádnou profesuru; k tomu se druží obecný zájem a povinnost nás všech (zdejších členů fakulty) starati se všemožně o dobudování naší fakulty a konečně značný vliv na mne v celé věci mají dohovory s p.[anem] kol.[egou] Birnbaumem. I p.[an] kol.[ega]Birnbaum má veliký zájem na tom, aby celá „aféra“ se ukončila způsobem pro Vás oba zúčastněné i veskrze čestným i uspokojivým.

Já sám nepochybuji, že jste dr. D.[ostála] poškoditi nechtěl a že jste byl asi velice překvapen, když Vám p.[an] kol.[ega]Birnbaum řekl (předpokládám, že Vám o tom všem vypravoval), že jistá interpretace Vašich slov, sem donesená a ve sboru rozšířená, podle níž byl by dr. Dostál hlavní teze své práce Čechy a Avignon Vám nečestně zcizil, byla sto znemožniti nebo alespoň nesmírně ztížití univerzitní kariéru Dostálovu. Nemusím snad ujišťovat, jak si Vás vážím a jak i já jako jiní jsem čekal na Vaše veřejné vystoupení, ač od počátku mi bylo na základě zpráv z Prahy jasno, že někdo třetí³³ by si rád zalovil v kalných vodách a z nedorozumění mezi Vámi oběma by rád vybudoval nepřeklenutelný rozpor.

Proto mne tolik potěšilo, když v nedávném dopise p.[an] kol.[ega]Birnbaum zdůrazňuje Vaše slova, v Kutné Hoře k němu pronesená, že svými soudy o práci Dostálově nemínil jste se dotknouti jeho cti a že, aby došlo k smíru, jste ochoten dáti i takové prohlášení. Tím je potvrzeno, co jsem (a nejen já) posuzoval o zlovolnosti oné třetí osoby, na niž výše narážím a zároveň jest otevřena cesta k smíru. Poněvadž běží o to, aby takové prohlášení tu bylo pro případ, že by — příštím rokem nejspíše — došlo k návrhu na jmenování Dostálovo a někdo ve sboru proti Dostálovi vystoupil s oním výše zmíněným obviněním z vědecké nepoctivosti, bylo by záhodno (a myslím, že Dostálovi by to stačilo), abyste takové prohlášení učinil v dopise ke mně. Z té příčiny sám si dovoluji učiniti návrh, jak si takové prohlášení představuji. Podle mého mínění by mělo zníti nějak takto: „Nemohu p.[ana] dr. D.[ostála] nikterak viniti, že by byl ve své práci Čechy a Avignon užil nějakých mých myšlenek, hledicích k celkovým i detailním výsledkům jeho práce nebo k její metodě, neudav jejich pramen a prohlašuji, že kdo by mi podobné obvinění dr. Dostála kladl do úst, zcela nesprávně interpretoval má slova, kterými jsem tu a tam posuzoval práci Dostálovu.“

P.[an] dr. Dostál byl velice překvapen, když jsem mu oznámil, že, jak mi p.[an] kol.[ega]Birnbaum sdělil, cítíte se dotčen jistým místem jeho referátu o Vašich Dějinách umění³⁴ a dal mi plné právo, v tomto dopise reprodukovati

³³ Mínen Karel Guth, srov. pozn. 29.

³⁴ E. Dostál (cit. v pozn. 26), s. 29–33, 76–79. — Celkové vyznění Dostálovy recenze bylo

toto prohlášení, které mně poslal. Prohlášení zní: „Velevážený p.[ane] profesore! Dověděl jsem se, že dr. Matějček měl za to, že mu vytýkám, že nepoužil ve svém Dějepise umění děl, která vyšla roku 1921 a 1922 a která jsem uvedl jako doplněk literatury. Jest samozřejmé, že jsem nemohl od dr. Matějčka žádati, aby v sešitě, který vyšel r. 1921, použil práce z téhož aneb dokonce z následujícího roku a myslím, že čtenář věci znalý nemohl z toho dedukovati nějakou výtku proti dr. Matějčkovi. Stalo-li se toho, lituji, že má stylizace mohla vzbuditi takové zdání; mým úmyslem bylo doplniti cennou příručku literaturou, která vyšla již po korektuře a kterou tedy dr. Matějček samozřejmě nemohl uvést!“

Myslím, že tímto vyjádřením dr. Dostál ukázal svrchovanou měrou dobrou vůli a že tím spíše by bylo na Vás ukázati ji rovněž. Ještě něco: přímo trapný dojem zde vyvolal útok dr. Stockého na Dostála. Je to něco neobvyklého, aby se psal referát o několika řádcích o referátu.³⁵ A opět: dr. Stocký je ve velmi blízkých stycích s onou „třetí“ osobou, o níž Jste se kdysi sám přede mnou vyjádřil, že ji Pán Bůh poznamenal a že je proto tak jedovatá. Máme zde i dobré zprávy o tom, jak „řádila“ v Muzeu, když vyšla Dostálova stať o kostele řeznovickém.³⁶ Nota bene: já proti oné osobě nic jinak nemám, nikdy jsem s ní žádného konfliktu neměl, ale nelíbí se mi na ní její „radost ze zla“. V ní vidím hlavního původce celé „aféry“. A aby bylo úplně jasno: stavím se k Dostálovi zcela objektivně; kdyby se bylo dokázalo, že Vám skutečně hlavní myšlenky své práce ukradl, postavil bych se bez okolků proti němu. Tolik snad stačí na vysvětlenou, končím a čekám na Vaši odpověď.

V Brně dne 14. 7. 1923

Váš
J. Glücklich

Brno — Žabovřesky, Merhautova 14

10. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 17. 7. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 7.

Dopis — 1 list, 17, 5 x 13, 2 cm, psáno perem na jedné straně, obálka s adresou: Velečtý pán, pan / prof. dr. Vojtěch Birnbaum / Praha — III / Újezd č. 597; datováno, poštovní razítko: Brno 17. VI. [19]23.

nepochybně kladné: „Výkon autorův je úctyhodný; na 193 stránkách shrnul takové množství materiálu a probral při tom látku tak důkladně, že kritikovi nelze neuznat dovednost autorovu, jenž na základě svých hlubokých znalostí dovedl podati práci, jež je nejméně rovnocenná nejlepším příručkám německým a francouzským. [...] Všechny naše námitky jsou rázu podřadného a nemohou ubrati záslužné práci na ceně. Právě proto, že si přejeme, aby autorova kniha byla ve všech směrech úplně dokonalá, poukázali jsme na místa, kde jsme mínění poněkud odchylného. Různost názorů vysvětluje se však často jen růzností hlediska Matějčkova. Kniha patří k významným umělecko-historickým pracím českým.“ Eugen Dostál byl také jedním z mnoha recenzentů, kteří hodnotili Matějčkovu stěžejního dílo po jeho dokončení, srov. jeho recenzi: Matějčkův Dějepis umění. *Naše věda* XVIII, 1937, s. 65–74.

³⁵ Viz pozn. 21.

³⁶ Eugen Dostál, Stanislav Sochor, Kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích. *Časopis Matice moravské* XLV, 1921, s. 1–24.

Milý p.[ane] kolego,
posílám Vám dopis Matějčkoví³⁷ s prosbou, abyste připojil adresu a poslal jej za ním. Přiložen je poslední dopis Dostálův,³⁸ na nějž M.[atějček] neodpověděl. Kdyby se Vám něco závažného v dopise mém nelíbilo, vraťte mi jej a eventuálně příslušné místo změním.

Váš J. Glücklich

V Brně dne 17. 7. 1923

11. Vojtěch Birnbaum Antonínu Matějčkovi, 18. 7. 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 356.

Dopis bez obálky — 1 dvojlíst, 18 x 14, 5 cm, psáno perem na třech stranách; datováno.

Praha, 18. VII. [1]923

Milý příteli,

posílám Vám zároveň dopis, který mi Glücklich poslal otevřený a se zmocněním jej přečíst, takže jeho obsah znám.³⁹ Nechci se o celé záležitosti šířit zde ve psaní, poněvadž bude lépe, bude-li nutno, si o tom promluvití ústně, buď ještě zde v Praze, kdybyste náhodou přijel v nejbližších dnech (odjíždím do Poděbrad v pondělí 23. t. m.) nebo při výletu do již.[ních] Čech; tedy jen tolik, že bych považoval za velmi užitečné nějaké smířlivé prohlášení z Vaší strany, zejména když Dostál Vám v Glücklichově dopise takové již učinil. Opakuji, co jsem Vám řekl již v Kutné Hoře, jde o to, aby nedošlo k veřejné roztržce v naší generaci, poněvadž je mnoho těch, kdo na něco podobného čekají, a ti jediné by z toho měli prospěch;⁴⁰ na druhé straně vidím v naší generaci ne skupinu s osobními zájmy, ale útvar s důležitými úkoly kulturními, pro které musí být chráněna před rozbitím. Prosím Vás proto znova, abyste učinil co třeba k smírnému narovnání, i když Vás to snad bude stát jisté přemáhání.

[...]

Se srdečným pozdravem a s uctivým poručením mil.[ostivě] paní a rodině Vašeho p.[ana] tchána

Váš
V. Birnbaum

³⁷ Dopis č. 9: Glücklich-Matějček z 14. 7. 1923.

³⁸ Patrně dopis č. 4: Dostál-Matějček z 18. 1. 1923.

³⁹ Viz pozn. 37.

⁴⁰ Glücklich zde nepochybně naráží na pražskou situaci a na spory mezi tehdejšími ordináři Ustavu dějin umění Univerzity Karlovy Karlem Chytilém a Vojtěchem Birnbaumem, resp. dalšími absolventy vídeňské školy dějepisu umění, srov. Karel Srp, *Situace českého dějepisu umění ve dvacátých letech*. In: *Kapitoly z českého dějepisu umění II. Dvacáté století*. Praha 1987, s. 74–75, 85–94. — Viz též dopis č. 13: Wirth-Matějček z 22.–23. 7. 1923 a řadu dopisů uložených v pozůstalosti Antonína Matějčka v ANG, srov. V. Vlnas (cit. v pozn. 5), s. 268.

12. Antonín Matějček Vojtěchu Birnbaumovi, 19. 7. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 23.

Korespondenční lístek — psáno perem na dvou stranách, adresa: Pan Dr. Vojtěch Birnbaum / profesor Karlovy univerzity Praha — III 597; datováno.

19. VII. [1923]

Vážený a milý příteli,
děkuji Vám srdečně za Váš dopis. Poradím se ještě s Wirthem a pak záležitost skončím. Mám nejlepší vůli vyřídit věc v dobrém. — [...]

S pozdravem Váš oddaný

Matějček

13. Zdeněk Wirth Antonínu Matějčkovi, 22.-23. 7. 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 957.

Dopis bez obálky — 1 dvojlíst, 18 x 14 cm, psáno perem na čtyřech stranách; datováno.

oba dopisy přikládám⁴¹

V Jilemnici 22. VII. [1923]

Milý příteli, Váš dopis z 19. VII. mne zde zastihl a příliš nepřekvapil; před mým odjezdem z Prahy naznačil mi již prof. Birnbaum na cestě z Unionky, jak se bojí, aby staří, zejména Chytil,⁴² netěžili z roztržky. Nesdílel jsem jeho obav a dosud nesdílím. Naopak z psaní prof. Glücklicha mám dojem, že dr. Dostál čistého svědomí nemá a že jde jen a jen o něho. Přesto nechci Vám raditi k odporu za každou cenu, ale doporučil bych Vám:

1. odmítnouti se smíchem nabízené „zadostiučinění“ Dostálovo za referát o Dějinách umění ve Vol.[ných] směrech a naznačiti přímo Glücklichovi, že Dostálovi nesmí napadnouti dělati advokátsky „kompenzace“ z věcí, jež nemají vztahu k jeho „aféře“. Na Vašem místě bych dal prof. Glücklichovi radu, aby si sám přečetl referát D.[ostálův] Vol.[ných] sm.[ěrech]⁴³ a pak uvážil sám „mohl-li čtenář věci znalý dedukovati výtku“ a upozornil jej vůbec na celý povznesený tón kritiky.

2. odmítnouti, že tu jakkoliv působil dr. Guth a vůbec naznačiti, že je Vám odporné klepařské prostředí jak kolem Národního muzea a Městského archivu v Praze, tak kolem Pam.[átkového] úřadu a univerzity v Brně.

3. odmítnouti předložený Vám text prohlášení, a uvoliti se sice k tomu, že napíšete v dopise Glücklichovi, že neviníte D.[ostála] z plagiátu co do výsledků

⁴¹ Nepochybně jde o dopisy Julia Glücklicha a Vojtěcha Birnbauma Matějčkovi z 14. a 18. srpna 1923, srov. dopisy č. 9 a 11.

⁴² Viz pozn. 40.

⁴³ E. Dostál (cit. v pozn. 26), s. 29–33, 76–79.

práce a její metody, ale zároveň v tomže dopise setrvati na shodě jeho práce s rozhovorem s Vámi. Uvidíte, že se D.[ostál], protože mu jde o krk, spokojí i s tím.

4. urychlete pokud možná svou kritiku D.[ostálovi] práce v ČČH,⁴⁴ protože v Brně se (podle slov Birnbaumových) povídá, že jste referát odvolal a nic nepíšíte. Kritika by měla být velmi důkladná a detailní, v tónu rigorózní, aby se opravdu někde vytkl pozoruhodný tón D.[ostálův] a poprava Dvořákova. Guth to už asi neudělá (o „útok“ Stockého nevím).

Nevím, jak budete s mojí radou spokojen, ale já sám bych těžce nesl Vaši sebemenší kapitulaci před D.[ostálem], jehož jsem poznal jako bezmezného sobce, kariéristu a trochu i nafoukance. Uznávám, že „generaci“ není možno rozbižeti, ale za cenu Vašeho pokošení se to státi nesmí. Vyměňte ještě dříve dopis s prof. Gl.[ücklichem] a Birnbaumem a pak teprve napište, co od Vás Gl.[ücklich] žádá pro ochranu D.[ostála] při habilitačním řízení. Dr. D.[ostál] musí odložit své advokátské alury a jezuitskou štrichafinu, musí přestat se dívat na druhé jako na ubohé nedouky a skutečně se za člena „generace“ považovat a nést všechny toho důsledky. Teprve potom může spoléhat na kamarádkou společenost.

[...]

Kam jedete s Cibulkou a Birnbaumem? A jak postupují Dějiny?

Za fotografii děkujeme, moc se nám líbila a konstatovali jsme, že je na Vás také prázdniny vldět. Od ženy mám vyříditi poručení všem! Já rukulíbám dá-mám a uctivě se poroučím panu radovi a jsem Váš upřímně oddaný

Wirth

Dopsáno pro roztěkanou mysl až 23. VII.

14. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 30. 7. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 8.

Korespondenční lístek — 9 x 14, 5 cm, psáno perem na dvou stranách, adresa: Velečtělý pán, pan / prof. dr. Vojtěch Birnbaum / Praha — III / Újezd č. 597; datováno, poštovní razítko: Brno 30. VII. [19]23.

Milý p.[ane] kolego,

z velmi vážných důvodů Vám píši, že jsem dosud od M.[atějčka] žádné odpovědi nedostal. Času na odpověď, doufám, měl dost a nemusím Vám snad připomínati, že slušnost káže, aby mi odpověděl, i když by odpověď měla dopadnouti záporně.

Asi den po tom, kdy jsem Vám odeslal dopis psaný M.[atějčkov]-i napadlo mne, že místo tam navrženého prohlášení M.[atějčkov]-i by bylo přijatelné jeho prohlášení a la: Vůči nějakým nesprávným kolportacím mých ústních výroků

⁴⁴ Kritika vyšla nakonec v časopise *Naše věda*, srov. pozn. 1. V *Českém časopise historickém* (XXIX 1923, s. 251) se objevil pouze referát Josefa Klika [značeno: J. Kl.].

o práci D.[ostalov]-ě Čechy a Av.[ignon] prohlašuji, že jsem se při tom nikdy nemínil dotknouti cti Dostálovy a že publikováním té práce nedopustil se dr. D.[ostál] vůči mně žádné nečestnosti.

Buďte tak laskav a odpovězte mi obratem. Nedostanu-li v nejbližší době od M.[atějčka] odpovědi, nebudu se dále o věc starat.

Váš

J. Glücklich

Brno — historický seminář

15. Vojtěch Birnbaum Juliovi Glücklichovi, 2. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, sign. II b, inv. č. 22/4, kart. 1.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 21 x 18, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.

Poděbrady, 2. VIII. [1]923

Vážený pane kolego!

Považuji především za nutno Vám vysvětlit, proč odpovídám až dnes a ne obratem, jak jste si přál. Váš lístek jsem dostal v úterý 31. VII. v Praze, kamž jsem odtud zajel; poněvadž jsem měl na středu 1. t. m. smluvenu schůzku s Matějčkem, odložil jsem odpověď až po rozmluvě s ním. Týž den neměl jsem však již na psaní čas, poněvadž jsem se zas vracel do Poděbrad a měl mnoho obstarávek. Píšu tedy až dnes.

Matějček projevil znovu ochotu, podati prohlášení, jež by dr. Dostála uspokojilo a jmenovitě odzbrojilo případné námitky proti jeho jmenování ve sboru. Zdržení bylo způsobeno tím, že se chtěl poradit s Wirthem, což se mohlo stát jen písemně, poněvadž oba byli mimo Prahu. Wirth mu poradil vcelku totéž co já, tak že teď Matějček prohlášení napíše; dřív mně je však chce poslat k nahlédnutí, takže se tím věc ještě nějaký den zdrží, prosím tedy ještě o malé strpení. Přičiním se, aby nebyly již žádné zbytečné průtahy — záleží mně na skoncování této záležitosti neméně než Vám.

S přátelským pozdravem

Váš
V. Birnbaum

16. Antonín Matějček Juliu Glücklichovi, 3. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, sign. II b, inv. č. 145/1.

Dopis bez obálky — 1 list, 23 x 17, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.⁴⁵

⁴⁵ Koncept dopisu je zachován v ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 1002.

Senohraby, 3. srpna 1923

Vážený pane profesore,

odpusťte mi prosím, že odpovídám na Váš list tak pozdě. Omlouvám se tím, že jsem čekal na dr. Wirtha, jenž byl na dovolené a bez nějž jsem nechtěl nic podniknouti, protože mi byl věrným a otcovským rádcem ve všech životních záležitostech. Posílám prohlášení psané podle svého nejlepšího svědomí, jež snad zabrání tomu, co jsem nezamýšlel a nechtěl: aby byly činěny dr. Dostálovi překážky v jeho dráze univerzitní. Ten rmut kolem naší aféry nezvířil jsem já a nesledoval jsem úskočných cílů. Je Vám známo asi, že jsem se obrátil hned na počátku na dr. Dostála přímo a otevřeně. Je mi odporné každé klepařské prostředí, tím více takové, které se tvoří v institucích, jejichž význam žádá noblesu a stavovskou důstojnost, ať již jde o Prahu nebo Brno.

Váš text prohlášení nemohl jsem podepsati. Trvám na tom, že jsou shody, a to ve věcech závažných, mezi prací dr. Dostála a hovorem, jež jsem s ním vedl o tématu, nevěda, že se hodlá zabývatí toutéž látkou. Trvám i na tom, že bylo vzhledem k našemu dobrému poměru nekolegiálním jednáním, nezmínil-li se během celého roku ani slovem, že na tématu tom pracuje, abych mohl otisknouti aspoň to, o čem jsem v březnových přednáškách v „Kruhu“ mluvil.⁴⁶ Za to však mohu prohlásiti, že práce dr. D.[ostála] není plagiátem ani co metody ani co do jejich výsledků, s nimiž namnoze nesouhlasím.

Co se týče prohlášení dr. Dostála, jehož text jste se mnou laskavě sdělil, nemohu podobné „zadostiučnění“ než odmítnouti. Bylo by přímo výsměchem dělati „kompenzace“ z věcí, jež nemají vztahu k jeho aféře. Co se pak referátu ve Volných směrech týká, tu Vás prosím, abyste si jej přečetl a pak uvážil „mohl-li čtenář věci znalý dedukovati výtku“ atd. ...

Prací dr. Dostála se budu zabývatí referátem klidným a věcným, jež otisknu, jakmile jeho věc (profesura) bude vyřízena, aby se nezdálo, že přilévám olej do ohně. Prohlášení posílám v uvážení dobré rady Vaší i Birnb[aumovy], že jde o klid a spolupráci lidí jedné generace a jednoho smýšlení. Byli jsme dosud k sobě všichni shovívaví a kamarádsky společní v přesvědčení, že prospíváme celku a kultuře obecné. Dosud nikdo z nás nehleděl na druhého jako na nedouka, i když s jeho názory se vždy neshodoval, tím méně ukazoval veřejně, že ví více a že to ví lépe než druhý. Spolupráce šla mezi námi tak daleko, že jsme se na nedopatření a chyby upozorňovali vždy předem, bez jakéhokoliv sobectví. Vědomí generační příslušnosti zavazuje; co jste cítili Vy i Birnbaum, uvědomil si však asi dr. Dostál teprve nyní.

Doufám, že mi nezazlíváte po tomto rozkladu, že posílám prohlášení odchýleně znějící a že uznáte dobrou vůli neškoditi dr. Dostálovi.

Děkuji Vám srdečně za vaši přátelskou ochotu vyřídit věc smírně a jsem Vám upřímně oddaný

Matějček

⁴⁶ Viz pozn. 7.

17. Antonín Matějček Juliu Glücklichovi, 3. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, sign. II b — 1, inv. č. 145/2.

Dopis bez obálky — 1 list, 23 x 17, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.⁴⁷

3. srpna 1923

Vážený pane profesore,

k Vašemu dotazu týkajícímu se pověsti, jež kolují o sporu mezi mnou a dr. Dostálem, dovoluji si s Vámi sdělit, že spor ten se týkal jistých shod v jeho práci s předmětem hovoru, jež jsme spolu měli o malířství XIV. stol.[etí] v Čechách, že však naprosto nemohu vinit dr. Dostála z plagiátu co do výsledku jeho práce a co do její metody.

V dokonalé úctě Vám oddaný
Dr. A. Matějček

18. Julius Glücklich Antonínu Matějčkovi, 16. 8. 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 436.

Dopis bez obálky — 2 dvojlisty a 2 listy, 15 x 13, 8 cm, psáno perem na devíti stranách; datováno.

Vážený p.[ane] kolego!

děkuji za Váš významný dopis i za připojené prohlášení. Promiňte, odpovím-li poněkud později. Podle mého přesvědčení dr. D.[ostál] může být zcela spokojen, a nemyslím, že by tomu na závalu bylo, jest-li Váš dopis nesouhlasí zcela s Vaším prohlášením; bojím se, že obírat se tím rozporem vedlo by příliš daleko a zdá se mi, že teď opravdu to nemá významu. Bylo by mi velmi milo, kdybych při osobním setkání mohl o tomto bodě důkladně s Vámi promluvit; přitom byste, jak doufám, shledal, že se na dr. Dostála umím podívat velmi kriticky.

Především abych odbyl jednu věc: Klepy jsou něco velmi ošidného a bohužel nikdo snad není úplně nad ně povznesen. Jsme všichni lidé křehcí; klepy tropí, natropily a natropí i v budoucnosti mnoho zla. Připomínám jen, že např. klepy rozvedly na stará kolena Bismarcka s jedním s hlavních jeho spolupracovníků z let 1866 a 1870, s ministrem vojenství gen.[erálem] Roonem. [nečitelný škrť] Promiňte, řeknu-li, že tentokráte opravdu trochu viny asi nesete Vy také. Poněvadž jak na mou zmínku o určitém rozšiřovateli klepů, se sporem souvisejících, nereagujete, soudím, že jsem se mýlil, ač zprávy nás došlé, zněly velmi určitě; než budiž tomu tak — patrně tedy ještě někdo jiný při tomto sporu si ohříval svou polévku. Přecházím k vlastní věci. Předem připomínám, že dr. Dostál má zprávy, podle nichž — pokud běží o téma sem hledící — v „Kruhu“ Jste přečetl

⁴⁷ Koncept dopisu je zachován v ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 1002.

svou stať z Volných směrů⁴⁸ a nic více [2x podtrženo]!! O tom ovšem já rozhodovat nemohu, jen Vás na to upozorňuji jakož i na to, že se tu Dostál opírá o svědectví očitě a — aspoň podle jeho tvrzení — o velmi závažné.

Nejdůležitější však pro mne je, že jak píšete, chcete se příslušnou prací Dostálovou zabývat „referátem klidným a věcným“. Toto Vaše rozhodnutí vítám co nejradostněji [2x podtrženo], ale s veškerou rozhodností odmítám Váš úmysl, otisknouti jej teprve až profesura Dostálova bude vyřízena. Račte odpustiti, tato Vaše zamýšlená „milost“ jest především krajně urážlivá pro dr. Dostála, D.[ostál] ji pochopitelně zamítá, je v ní dále skrytě obsaženo, že komise našeho sboru nebude příslušný spis Dostálův posuzovat zcela správně. Z té příčiny Vás žádám co nejsnazněji o pravý opak [3x podtrženo] — a nepochybuji, že celý náš sbor plně souhlasí s mou žádostí — abyste totiž svůj posudek otiskl co nejdříve [2x podtrženo], rozhodně dříve, než komise, sborem zvolená, dá se do oceňování Čech a Avignonu. K volbě komise pro mimoř.[ádnou] profesuru dr. Dostála dojde podle všeho hned v první schůzi sboru našeho na konci září, a poněvadž bychom z jistých příčin, jež uvádět nemá významu, rádi přednesli referát již v druhé schůzi, která se bude konati za 4–5 neděl, tedy koncem října nebo počátkem listopadu, jest pro nás nesmírně žádoucí, abyste svůj posudek vydal tiskem nejpozději do poloviny října [2x podtrženo], ale raději ještě o něco dříve. Jsem tím zvědavější na Váš referát (a se mnou ještě i ostatní pravděpodobní členové komise), poněvadž píšete, že s výsledky D[ostálov]-y práce namnoze ani nesouhlasíte; nadto problémy, jež Čechy a Avignon se pokoušejí rozřešiti, z žijících našich historiků umění, pokud vím, nikdo se (nehledě k D.[ostálovi]) neobíral tolik jako Vy a následkem „aféry“ z ostatních přímých odborníků nikdo podle všeho nechtěl psáti o Čechách a Avignonu, dokud Váš spor s dr. D.[ostálem] nebude vyřízen. Aspoň mně tak samotnému prohlásil p. kol.[ega] Birnbaum (abych byl zcela přesný, Birnbaum učinil podmínkou nejen pouhé vyřízení, nýbrž „smírné“ vyřízení), k samotnému autoru prý se podobně vyjádřil p.[an] dr. Vincenc Kramář, v Lidových novinách pak, jak je mi bezpečně známo, vlivem kol.[egy] Arne Nováka stalo se usnesení, neotiskovati o knize Dostálově rovněž žádného referátu,⁴⁹ dokud Vaše „aféra“ s ním nebude „vyjasněna“. Z toho všeho můžete vidět, jak velikému morálnímu kreditu se všude těšíte. Komise za takových okolností bude postupovati tím opatrněji (již dříve bylo Dostálovi naznačeno, že má-li dojiti jen k pouhému návrhu na volbu komise v jeho věci, musí a) /vedle Čech a Avignonu/ míti otištěnou habilitační práci — vskutku se již tiskne jako 3. číslo publikací naší fakulty,⁵⁰ b) že musí

⁴⁸ Matějček (cit. v pozn. 24), s. s. 98–107.

⁴⁹ Ještě v souhrnném referátu o Časopise Matice moravské za rok 1922, uveřejněném *Lidových novinách* 31, 1923, č. 191, 17. 4., s. 7, se objevuje zmínka o tom, že „*také k důležité stati E. Dostála Čechy a Avignon, kde se přehodnocují uměleckohistorické názory M. Dvořáka, se ještě vrátíme.*“ — Mlčení kolem „Dostálovy aféry“ bylo vskutku porušeno až o rok později, kdy *Lidové noviny* 32, 1924, č. 143, 19. 3., s. 7 otiskly noticku o Dostálově replice v *Naší vědě* na kritiku Ant. Matějčka: „*E. Dostál obšírně a věcně reaguje na posudek jeho Čech a Avignonu, jež uveřejnil A. Matějček v předešlém čísle, a polemika je ukončena poměrně smírným doslovem Matějčkovým.*“

⁵⁰ Viz pozn. 15.

míti otištěnu ještě aspoň 1 menší a 1 větší práci — obojí i jak se zdá, do konce září D.[ostál] bude mít), vyžádá si např. písemné dobrozdání p.[ana] kol.[egy] Birnbauma, ač vedle toho snad vypracuje též svůj samostatný vlastní posudek, v němž bude přihlíženo vůbec k celé vědecké i učitelské kvalifikaci Dostálově. Než přesto jsem nucen znovu a znovu zdůrazňovati, že pro všechny dosud uvedené příčiny nám nesmírně záleží na tom, abychom, než učiníme návrh na mimořádnou profesuru dr. D.[ostála], měli Váš tištěný posudek před rukama. Jak znám náš sbor, stačilo by, kdybyste do té doby svůj referát neotiskl, abych přečetl Vaše psaní a stane se pravděpodobně usnesení, počkat s návrhem do té doby, dokud nevyjde tiskem Váš posudek. To by mohl býti výsledek Vašeho otálení, Vámi zajisté nechťený. P.[an] kol.[ega] Navrátil⁵¹ mne zplnomocnil, vyzvat Vás, abyste pro Časopis Matice moravské napsal přímo obšírný článek, v němž byste plně vyložil své názory a vývody; poněvadž však článek ten by mohl býti otištěn teprve v prosinci v novém ročníku, trvám na tom, abyste svůj referát otiskl dříve — na článek byste pak mohl odkázati, pokud by běželo o některé detailnější rozklady. A tak zavírám: caeterum antem censeo, vestrum indicium esse brevi tempore publice proferendum. Žádné milosrdné vyčkávání, nýbrž včasná a bezohledná pravda. To jediné je důstojné dr. Dostála a toho jediné by si zajisté žádal náš sbor, kdyby se o věci měl již nyní vysloviti.

Nedorozumění bylo, mínil-li jste, že prohlášení dr. Dostála bylo myšleno jako kompenzace. Přál si ho p.[an] kol.[ega] Birnbaum — jak z Vaší odpovědi vysvítá, bez jakéhokoli podnětu z Vaší strany — podle mínění p.[ana] kolegy měl tím Dostál ukázati, že má dobrou vůli k dohodě. Byl jsem prvotně závěru, který jste z jeho prohlášení omylem vyvodil a v konceptu jsem měl větu, která čelila možnému mylnému výkladu; lituji, že jsem ji škrtl.

Na konci mám za povinnost Vám oznámiti, že dr. Dostál má již k tisku přichystaný článek, v němž (článek vyjde tuším v říjnu), podrobuje rozhodné, ale pokud mi bylo ukázáno, klidné a věcné kritice některé Vaše názory, projevené ve Vašich spisech, obírajících se dějinami českého umění výtvarného.⁵² Nebylo by i z té příčiny snad dobré, abyste svůj kritický referát o Čechách a Avignonu uveřejnil až potom — při Vaší jemné citlivosti nemusím snad podotýkati, proč.

V Humpolci dne 16. 8. 1923

Váš
J. Glücklich

⁵¹ Bohumil Navrátil (1870–1936), historik a šéfredaktor Časopisu Matice moravské. V pozůstalosti tohoto historika, uložené v Moravském zemském archivu v Brně (fond G 57; kart. 1) jsou uloženy dopisy Eugena Dostála, Julia Glücklicha a Arne Nováka, které se částečně dotýkají sporu Dostál–Matějček.

⁵² Eugen Dostál, Madona vyšehradská. *Časopis Matice moravské* XLVII, 1923, s. 1–14. Srov. též recenzi Antonína Matějčka, E. Dostál, Vyšehradská madona. *Památky archeologické* XXXIII, 1922/1923, s. 364–365.

Odpověď píšu zde v Humpolci, ale již ke konci příštího týdne jsem opět v Brně — Žabovřeskách, Merhautova 14.

NB. Od brzkého napsání svého referátu neračte upustiti ani v tom případě, že podle Vašeho přesvědčení Váš posudek ukáže takové metodické a věcné nedostatky Dostálovy práce, pro něž nebude lze jej navrhnouti za mimořádného profesora; naopak, je-li tomu tak, je tím větší Vaší mravní povinností, upozorniti nás na tyto vady, abychom tak důležitou stolicí jako jsou dějiny umění neobsadili osobou nedosti způsobitou; co znamená obsaditi takovou stolicí osobou méně způsobitou, víte přece sám dobře odjinud.⁵³ Tudíž ať se dívám na věc s kterékoli stránky, musím říci, že svým veřejným hlasem o D.[ostálovi] přímo si získáte zásluhy o náš sbor.

Váš
J. Glücklich

19. Eugen Dostál Vojtěchu Birnbaumovi, 17. srpna 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. sign. II b, inv. č. 9.

Korespondenční lístek — 9 x 14 cm, psáno perem na jedné straně, adresa: Pan / Dr. V. Birnbaum / univ.[ersitní] profesor / Lázně Poděbrady; datováno, poštovní razítko: 17. VIII. [19]23.⁵⁴

Brno 17. VIII. 1923

Velevážený pane profesore, pan prof. Navrátil⁵⁵ naléhá na mne, abych mu již odevzdal korekturu. Prosím tedy, abyste mně ji laskavě pokud možno ihned zaslal. Děkuji Vám ještě jednou za Vaši vzácnou ochotu, za milé pohostinství a poručím se Vám

v dokonalé úctě oddaný Dostál

20. Antonín Matějček Juliu Glücklichovi, 22. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, sign. II b — 1, inv. č. 145/3.

Dopis bez obálky — 1 list, 23 x 17, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.

Nová Paka 22. VIII. [19]23

Vážený pane profesore,
děkuji Vám srdečně za Váš dopis, jenž mne přesvědčuje, že nepovažujete mne za ješitného rváče ve při velmi nepřijemné. K vysvětlení tvrzení dr. Dostá-

⁵³ Srov. pozn. 40.

⁵⁴ Zd. Kudělka (cit. pozn. 31) tento korespondenční lístek neuvádí.

⁵⁵ Viz pozn. 51.

la, že jsem v přednášce o tématu k jeho práci hledícimu nemluvil podotýkám toto: Jeho očitý a závažný svědek byl patrně na přednášce o malířství českém XIV. věku, konané v rámci kongresových konferencí pařížských a opakovaných v „Kruhu“. Tam jsem skutečně použil, ale jen částečně svého článku o mistru vyšebrodském a třeboňském z Volných směrů.⁵⁶ Tento svědek neví však, že jsem měl ještě dvě přednášky v „Kruhu“ o knižní malbě předkarolinské, z nichž v druhé jsem zevrubně mluvil o Avignonu a otázce italského vlivu na Čechy a podával výsledky svého bádání o věci té.⁵⁷ V těchto nemohl jsem použítí článku z Volných směrů, poněvadž jsem nic takového v nich neotiskl. To může dosvědčiti proti svědku dr. Dostála velická řada návštěvníků obou přednášek, všichni historici umění v Praze a prof. Šusta, jenž na obou přednáškách byl a je pozorně sledoval. Autentický text těchto přednášek existuje a je v rukách dr. Gutha, jenž si jej ode mne vyžádal hned tehdy, když spor vznikl chťeje textu přednášek použití ke kritice D.[ostálov] práce, již chystal pro Českou vědu. Rukopis ten dosud má, není v něm a nemohlo býti v něm nic měněno, protože není u mne již od jara. Guth ho dostal nějaký den po výměně prvních dopisů s dr. Dostálem. Na této věci mne překvapuje známá D.[ostálova] advokátská metoda: zvíkat víru v pravdomluvnost protivníka utočením na věci vedlejší a neváhati užívati informací zcela nepravdivých.

Rád bych vyhověl, vážený pane profesore, Vašemu přání, abych napsal referát o D.[ostálově] práci hned. Sedím však v Nové Pace s rodinou bez knih a bez pomůcek a odtud nastupuji 18. září se svými žáky z Akademie cestu do Itálie. Vráťím se až 10. října. Nemohl bych teď napsati referát důkladný a všestranně doložený. Učiním tak ale hned po návratu do Prahy. Referát ten ukáže kolik křivdy spáchal D.[ostál] na Dvořákovi a jak zbytečně odsoudil geniální dílo, nepostaviv proti hypotéze více než hypotézu druhou, stejně vratkou a zatím neprůkaznou.

Jinak Dostálův boj, jež ostatně zahájil proti mně již dávno, přijímám. Ne-projevil nikdy shovívavosti k číkoliv práci a všechno vždy věděl lépe než druzí. Co tiskl dosud, bylo psáno vždy in margine práce cizí, tónem ješitným a povýšeným. To není jen můj názor, je to názor i jiných; např. Wirthův. Souvisí to patrně s jeho povahou.

Děkuji Vám, vážený pane profesore, za Váš zájem o věc neblahou a zdravím Vás srdečně.

Vám oddaný
Matějček

Nová Paka. U kapličky. Urbanova vila

⁵⁶ Přednáška o českém malířství 14. století byla přednesena na Kongresu dějin umění v Paříži 3. září 1921, pražská odborná veřejnost s ní byla seznámena v Kruhu pro pěstování dějin umění 23. listopadu 1921, srov. Antonín Matějček, O českém malířství XIV. století. *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1920/1921*. Praha 1922, s. 24–34; J. Květ, Zpráva jednatele 1920–1921. *Ibidem*, s. 69. Srov. též A. Matějček (cit. v pozn. 24).

⁵⁷ Viz pozn. 7.

21. Antonín Matějček Vojtěchu Birnbaumovi, 22. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 25.

Dopis bez obálky — 1 list, 22 x 17, 5 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.

Nová Paka 22. VIII. [19]23

Vážený a milý příteli,

[...]

Věc s Dostálem jsem vyřídil. Napsal jsem prohlášení poněkud odchylného znění, v němž neslevuji nic ze svého, přitom však D[ostálov]-i neubližuji. Fixluje však znova: Glücklich mi sděluje, že tvrdí, že prý jsem o tématu k jeho práci hledící v přednášce nemluvil, nýbrž přečetl jen svoji stať z „Vlnných směrů“.⁵⁸ Má prý očitého svědka a velmi závažného. Je to patrně někdo, kdo byl na mé přednášce o malířství XIV. věku konané v rámci kongresových přednášek, jenž však neví, že jsem měl v „Kruhu“ ještě dvě jiné přednášky o knižní malbě předkarolinské, v níž jsem o otázce Avignonu a italského vlivu na Čechy zevrubně mluvil.⁵⁹ Je to metoda lstivého advokáta, jenž odvrací pozornost jinam a chytá se každého žvástu, aby oslabil pozici protivníka. Mimo to již chystá prý D.[ostál] — podle Glücklicheho — pronikavou kritiku mých prací o českém malířství gotickém.⁶⁰ Vyjde prý to již v říjnu. Z toho všeho je vidět, zaslouží-li D.[ostál] ohledů vůbec. Mně je to vcelku lhostejné. Pustím se do něj, jako on do mne. Glücklich chce, abych referát o D.[ostálově] práci napsal. Učiním tak jakmile se vrátím do Prahy

[...]

Se srdečným pozdravem Váš oddaný
Matějček

22. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 28. 8. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 10.

Dopis bez obálky — 3 dvojlisty, 17, 5 x 10, 8 cm, psáno perem na dvanácti stranách; datováno, dodatečný přípisek tužkou: 1923, 22. 8. [sic].

Milý p.[ane] kolego,

děkuji za Vaše zakročení. Mat.[ějček] mi brzy potom psal a poslal prohlášení, které jsem hned prohlásil za zcela postačitelé a jsem rád, že jak jsem právě od Dostála se dověděl, i Vy jste téhož mínění. Mám za to, že celá věc skončila pro D.[ostála] zcela příznivě, jen musím stále zdržovati Dostála, aby svého vítězství nezneužil a vedl si v celé věci jak jsem mu včera řekl do očí po profesorskou a nikoli po advokátsku.

⁵⁸ A. Matějček (cit. v pozn. 56).

⁵⁹ Viz pozn. 7.⁶⁰ E. Dostál (cit. v pozn. 52), s. 1–14.

K prohlášení M.[atějček] připojil dopis, jehož obsah pokud vím, je Vám rovněž znám. Jádrem mé odpovědi byly výklady o tom, jak je nezbytné, aby M.[atějček] s posudkem Čech a Av.[ignonu] co nejdříve veřejně vystoupil, že úmysl jeho odložit referát až do doby, kdy profesura Dostálova bude vyřízena jest milost, kterou D.[ostál] musí co nejrozhodněji odmítnouti jakožto něco nedůstojného a že komise už ve vlastním zájmu (ev.[entuelní] sbor — komise de facto není zvolena, ale bude s největší pravděpodobností táž jako byla při habilitaci) musí podobný úmysl odmítat a důtklivě žádat, aby referát otiskl dříve, než komise sboru přednese svůj referát. Přitom jsem mu oznámil, že podle všeho komise k vlastnímu posudku připojí posouzení, o něž Vás požádá a posléze jsem jej upozornil na to, že D.[ostál] má v tisku práci, v níž věcně a slušně, ale rozhodně vyvrací některé názory jeho jistých prací a že kdyby M.[atějček] svůj posudek Čech a Av.[ignonu] uveřejnil teprve potom, mohlo by to vypadat jako msta. Abych nezapomněl, také tam stálo, že D.[ostál] má svědka, podle něhož M.[atějček], pokud běží o otázky, jež vyvolaly tolik pobouření, přečetl v Kruhu svůj čl.[ánek] z Volných směrů a nic více. Svědka jsem nejmenoval ani nijak nenaznačil, kdo by to mohl býti. Toť zhruba tak vše.

Na to jsem dostal od M.[atějčka] odpověď,⁶¹ kterou zde celou reprodukuji a jen k jednotlivým slovům, připojím podnětné poznámky, maje za to, že úplně postačí. Vy zajisté vše domyslíte do konce.

„Nová Paka 22. VIII. [19]23

Děkuji Vám srdečně za Váš dopis, jenž mne přesvědčuje, že nepovažujete mne za ješitného rváče ve při velmi nepříjemné. K vysvětlení tvrzení dr. Dostála, že jsem v přednášce o tématu k jeho práci hledicím nemluvil podotýkám toto: Jeho očitý a závažný svědek byl patrně na přednášce o malířství českém XIV. věku, konané v rámci kongresových konferencí pařížských a opakovaných v „Kruhu“. Tam jsem skutečně použil, ale jen částečně svého článku o mistru vysebrodském a třeboňském z Volných směrů. Tento svědek neví však, že jsem měl ještě dvě přednášky v „Kruhu“ o knižní malbě předkarolinské, z nichž v druhé jsem zevrubně mluvil o Avignonu a otázce italského vlivu na Čechy a podával výsledky svého bádání o věci té. V těchto nemohl jsem použítí článku z Volných s.[měrů], poněvadž jsem nic takového v nich neotiskl. To může do svědčeti proti svědku dr. Dostála veliká řada návštěvníků obou přednášek, všichni historici umění v Praze a prof. Šusta, jenž na obou přednáškách byl a je pozorně sledoval. Autentický text těchto přednášek existuje a je v rukách dr. Gutha, jenž si jej ode mne vyžádal hned tehdy, když spor vznikl * [*[poznámka J. Glückliche] podtrhnutí je mé] chtěje textu přednášek použití ke kritice D.[ostálovy] práce, již chystal pro Českou vědu. Rukopis ten dosud má, není v něm a nemohlo býti v něm nic měněno, protože není u mne již od jara. * Guth ho dostal nějaký den ** po výměně prvních dopisů s dr. Dostálem. Na této věci mne překvapuje známá D.[ostálova] advokátská metoda: zviklat víru v pravdo-

⁶¹ Dopis č. 20 z 22. srpna 1923.

mluvnost protivníka utočením na věci vedlejší a neváhati užívatí informací zcela nepravdivých.

*[poznámka J. Glücklich] Jaro zajisté není v lednu ani v únoru, nejdříve lze mysliti na březen, mluvili-li se o jaru, že ano, ne-li na duben nebo květen. Nuže Mat.[ějček] již v dopise dat. 10. I. 1923 píše Dostálovi: Děkuji Vám za knihu Čechy a Avignon. „.... Četl jsem ji dnes a včera s pocitý značně trpkými ...“ Tudíž měl-li své přednášky u sebe nejméně do března, těžko provede důkaz, že pod vlivem knihy D[ostálov]y v něm nic nezměnil.)

** [poznámka J. Glücklich] Oba dopisy byly vyměněny v první pol.[ovině] ledna /10. I. a 13. I./ — tedy vzhledem k „jaru“ opět nesrovnalost!

Rád bych vyhověl, vážený pane profesore, Vašemu přání, abych napsal referát o D.[ostálově] práci hned. Sedím však v Nové Pace s rodinou bez knih a bez pomůcek a odtud nastupuji 18. září se svými žáky z Akademie cestu do Itálie. Vráťím se až 10. října. nemohl bych teď napsati referát důkladný a všestranně doložený. Učiním tak ale hned po návratu do Prahy. referát ten ukáže kolik křivdy spáchal D.[ostál] na Dvořákovi a jak zbytečně odsoudil geniální dílo, nepostaviv proti hypotéze více než hypotézu druhou, stejně vratkou a neprůkaznou“ *

* [poznámka J. Glücklich] Tak do puntíku přesně. Nevěříte očím? Já z počátku také ne. Tedy: Dvořákovo dílo je geniální, ale staví „hypotézu vratkou a neprůkaznou“ — stejně jako Dostál! To se povedlo! Je to lapsus, jež si nedovedu vysvětliti než chorobným, tuze chorobným podrážděním M[atějčkov]-ým. Byl mi vždy tolik sympatický a zůstává jím i nyní. Přijímám-li toto vysvětlení, nemusím zajisté nic sleviti ze starých sympatií, ale dlužno míti vážné obavy, aby tento stav, existuje-li, nezpůsobil, M[atějčkov]-i ještě větších škod. V psaní z 10. I. 1923⁶² vytýká Dostálovi, že Dvořáka pokládá „skoro na každé stránce na lopatu“, ale zde napsal odsudek Dvořákův, že zajisté ostřejší nelze napsati.

Dále však: Dostálova kniha jen postavila proti hypotéze hypotézu stejně vratkou a neprůkaznou. Nuže, proč tedy ten rámus? Proč to rozčilování Matějčíkovo? Hypotézu vratkou a neprůkaznou? Proč to obvinění, že mu ukradl Dostal — co? Hypotézu vratkou a neprůkaznou? A na doplnění připomínám, že v dopise ze dne 3. srpna⁶³ mi píše M[atějček]: „mohu prohlásiti, že práce dr. Dostála není plagiátem ani co do metody ani co do jejích výsledků, s nimiž namnoze ani nesouhlasím.“ Tedy opět otázka: proč ten rámus? Nerozumím, nerozumím!

K dovršení všeho cituji dále z dopisů, jež mi dal Dostál k dispozici: /10. I./ „jeť v ní {ve práci Dostálově} mnoho, co tvoří podstatnou součást výsledku mé mnohaleté práce o knižním malířství českém ve XIV. věku.“ Tedy: tato, podstatná [2x podtrženo] součást Matějčkovy mnohaleté práce je také hypotéza vratká a neprůkazná? A není-li ... Či jak tomu mám rozumět? Jak si probůh vyložití tento rozpor na rozpor? Přece M[atějček] je nesporně [nečitelný škrt] vysoce inteligentní a jak jsem jej vždy znal, veskrze čestný! Opravdu stále se v péro tlačí slovo: Choroba, chorobné stavy. Jakou krajní možnost připouštím,

62 Dopis č. 1.

63. Dopis č. 17.

že by snad ústní hovor s Mat.[ějšekem] leckteré odpory poněkud vysvětlil, ale zatím mne to naplňuje divnými pocity. Odpovídám Matějčkoví opětovnou žádostí, aby co nejdříve otiskl svůj referát, že škodí, když takovou dobu — 3/4 roku — jen soukromě kritizuje a veřejně nevystupuje. Co do zmíněného svědka připouštím, že D.[ostál] snad svědectví mi netlumočil — ostatně na věci tolik nesejde a kdyby tu byl např. současně stenografovaný text přednášky Matějčkovy, v němž M.[atějček] po knize D.[ostálov]-ě nic nemohl měniti, žádné takové svědectví by mi zajisté neplatilo. Ale takového textu M.[atějček] nemá. Uváživ to vše, poradil jsem Dostálovi, aby s touto věcí vůbec neoperoval a to píše také M.[atějčkovi].

Nakonec připojuji se k prosbě Dostálově, abyste slíbený referát o jeho knize pro Lidové noviny napsal co nejdříve [2x podtrženo].⁶⁴

Váš J. Glücklich

V Brně dne 28. 8. 1923

Poslední odstavec Matějčkovy dopisu ze dne 22. VIII. zní:

„Jinak Dostálův boj, jež ostatně zahájil proti mně již dávno, přijímám. Ne-projevil nikdy shovívavosti k číkoli práci a všechno vždy věděl lépe než druzí. Co tiskl dosud, bylo psáno in margine práce cizí, tonem ješitným a povýšeným. To není jen můj názor, je to názor i jiných, např. Wirthův. Souvisí to patrně s jeho povahou.“

NB. Výše uvedené odpory Matějčkovy zdají se nasvědčovati tomu, že si ne-uchovává konceptů nebo opisů svých dopisů. Je to neopatrnost, ale zároveň znamení nevypočítavosti a poctivosti. Je v tom rozhodně sympatického, proto píše Matějčkoví co nejvlídněji a od srdce bych si přál, aby v celém sporu ani M.[atějček] neutrpěl pohromy. Bohužel podrážděnost Mat.[ějškova] činí takovou pohromu dost možnou. Ostatně i Vy, jsa rovněž naplněn sympatiemi pro Mat.[ějška], děláte vše možné, aby M.[atějček] při tom dopadl dobře, ale ani Vám, jak zjevno, se to nedaří. Také proto nemíním už tento spor dále rozprádat a v nejpřátelštější formě opětovaná vyzvání, aby veřejně vystoupil, prohlásiti za své poslední slovo (v dopise, který hned nyní budu Mat.[ějškoví] psát).⁶⁵

23. Julius Glücklich Antonínu Matějčkoví, konec srpna [28. srpna] 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 437.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 17, 5 x 10, 8 cm, psáno perem na čtyřech stranách; nedatováno.

⁶⁴ Viz pozn. 23.

⁶⁵ Dopis č. 23 z 28. (?) srpna 1923.

Vážený p.[ane] kolego!

děkuji Vám za Váš milý dopis, z něhož bohužel vidím, že Vaši roztrpčenosti proti Dostálovi spíše přibývá než aby jí ubývalo. Tím spíše za těchto okolností nevidím jiného východiska, než to, které jsem až do omrzení zdůrazňoval ve svém předešlém dopise: abyste od soukromé kritiky Dostálovy práce přešel k veřejné [3x podtrženo] co nejrychleji a co nejdříve.

Račte prosím na svou situaci zkusit se dívatí očima někoho třetího, který by teprve byl s aférou seznámen. Nad čím bude jistě krajně udiven? Nad tak dlouhým [3x podtrženo] otálením Vaším, veřejně vystoupiti — knihu jste podle slov Vašeho vlastního dopisu (Dostálovi z 10. I.) přečetl v první polovině ledna, hned jste provedl soudy, které vzbudily očekávání, že okamžitě se s Dostálem vypořádáte — a dnes na konci srpna ještě jste veřejně nepromluvil a promluvení odkládáte. Otázky, jimž se kniha Dostálova obírá, znáte jako málo kdo, sám jste dlouhá léta se jimi zabýval a dospěl podle vlastních slov k zcela samostatným výsledkům. Za takových okolností podle mého mínění možno napsati slušný referát i venku takřka po paměti a v Praze atd. pak třeba nanejvýše zverifikovati přesnost titulů, citáty, jemnější vývody ap. Máte ostatně možnost, napsati zatím něco stručnějšího, kde by Vaše hlavní námitky byly krátce uvedeny s poukazem na obšírnější vývody článku (nikoli referátu!), který, jak jsem již minule psal, Vám p.[an] kol.[ega] Navrátil milerád otiskne v Časopise Matice moravské (v čísle, které vyjde někdy v prosinci).

Mé přesvědčení, že žádný Váš přítel by Vám na Vaše dopisy nemohl dáti jiné odpovědi a mám za to, že k něčemu podobnému musí raditi např. i p.[an] dr. Wirth jako každý, kdo jest přesvědčen, že své ostré soudy o Dostálově práci jen tak nepronášíte. Nemějte za zlé, že se nemohu spokojiti pouhými tvrzeními a chci doklady, o něž Vám přece není nouze. Vše ostatní, měřeno nutností Vašeho veřejného vystoupení, pokládám za irelevantní a tudíž se tím zde nezabývám. Jen tolik podotýkám, že předešlý Váš dopis jsem dal D[ostálov]-i do rukou, tak že jej zná celý, kdežto poslední jsem mu jen přečetl, vynechav poslední větu prvního odstavce Vašeho a poslední odstavec v přesvědčení, že si nepřejete, aby ty řádky mu byly sděleny.

Tedy v očekávání referátu a to brzkého
zdravím Vás srdečně

Váš
J. Glücklich

Adresa: Brno, Historický seminář fil.[ozofické] fakulty.

24. Antonín Matějček Juliu Glücklichovi, 3. 9. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, sign. II b — 1, inv. č. 145/2.

Dopis bez obálky — 1 list, 22 x 17, 5 cm, psáno perem na jedné straně; datováno.

3. IX. [1923] Nová Paka

Vážený pane profesore,

dojel jsem si do Prahy pro všechno, co potřebuji a dal jsem se do referátu, jenž vyjde začátkem října v „Naší vědě“⁶⁶ Tím, doufám, první jednání aféry skončí a nepochybují, že začne jednání druhé.

Děkuji Vám za Váš dopis a pozdravuji Vás srdečně

Váš oddaný
Matějček

25. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 6. 9. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 11.

Dopisní zálepka — 15, 5 x 12, 5 cm, psáno perem na dvou stranách, adresa: Velectěný pán, pan / prof. dr. Vojtěch Birnbaum / t. č. Poděbrady; datováno, připspek tužkou: 7. IX. 1923, poštovní razítko: Kolín 6. IX. [19]23.

Milý p.[ane] kolego,

právě jsem obdržel od Matějčka zprávu,⁶⁷ že napíše referát o D.[ostálovi], který vyjde v říjnu v „Naší vědě“. Jsem tomu ovšem nesmírně rád i v zájmu samotného p.[ana] kol.[egy] Matějčka. Nedávno jsem mluvil s jedním pánem, jehož výklady mi rozhořčení Mat.[ějčka] učinily pochopitelnějším než mi bylo dosud: M.[atějček] podle toho se svou známou benevolencí sděloval se s D.[ostálem] o všech svých pracích a myšlenkách, D.[ostál] poslouchá a ani slova neřekne o tom, že pracuje již rok o tématu, které se M.[atějčka] tak blízce dotýká. Také dnes, když jsem se na to „vyspal“, zdá se mi, že [se] D.[ostál] příliš advokátsky zakousl do toho lapsu, který jsem Vám v předešlém psaní tak zdůrazňoval. Konec konců není to než lapsus, který se může přihoditi každému. Jistě celý způsob, jakým se M.[atějček] dosud vyjadřoval o Dv.[ofákovi], vylučuje zlovolný výklad.

Jinak jsem, opakuji nesmírně rád, že odhodláním M[atějčkov]-ým se celá „aféra“ dostala tam, kde dávno měla být. Ven ze všeho osobního atd. na pole věcné diskuse. Píšete Vy také referát?⁶⁸

Váš J. Glücklich

V Brně dne 6. 9. 1923

26. Julius Glücklich Antonínu Matějčkovi, 8. 9. 1923.

ANG, fond 130 — Antonín Matějček, sign. AA 3571, inv. č. 438.

⁶⁶ A. Matějček (cit. v pozn. 1), s. s. 142–157.

⁶⁷ Dopis č. 24 z 3. září 1923.

⁶⁸ Viz pozn. 23.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 17, 5 x 10, 8 cm, psáno perem na dvou stranách; datováno.

Milý p.[ane] kolego,

děkuji Vám za Vaši odpověď⁶⁹ a jsem nesmírně rád, že jste se odhodlal vystoupiti veřejně. Nedávno jsem zde mluvil s jedním pánem, přítelem vašeho přítele, který mi neobyčejně živě líčil, jak Vy ve své dobromyslnosti jste vždy dr. Dostálovi sděloval všechny své plány a jak proto na Vás muselo působiti, že Vám po celý rok nic neřekl o své práci, která je v tak těsném vztahu k tomu, čím jste se dosud tolik obíral. Zamyslel jsem se hodně na tím. Než nade všechno jsem rád, že se celá věc dostala konečně na pravé koleje.

Domnívám se, že není zcela zbytečné připomenuti-li ještě některé věci. Nemám důvodu pochybovati o Vaší pravdomluvnosti, ale rače uvážiti, že bezvadně objektivně by bylo těžko operovati s rukopisem, který podle Vašeho vlastního tvrzení dal jste dr. Guthovi „nějaký den po výměně prvních dopisů s dr. Dostálem“ — to přece znamená po tom, kdy už jste měl knihu Dostálovu v ruce! Upozornění toto mi odpusťte, zmiňuji se o věci pro případ, že byste chtěl v referátu svém s ní operovati. Smím-li říci své mínění, neradil bych k tomu. Posléze ve Vašem posledním dopise je lapsus, kterého si Dostál všiml a který by snad bylo záhodno v příštím dopise uvést na pravou míru a Vámi zajisté míněný smysl. Lapsus ten zní: „Referát ten ukáže kolik křivdy spáchal D.[ostál] na Dvořákovi a jak zbytečně odsoudil geniálního, neprosloviv proti hypotéze více než hypotézu druhou, stejně [2x podtrženo] vratkou a zatím neprůkaznou“. Chápete: zajisté jste nechtěl říci, že by Dvořákova hypotéza byla „vratká a zatím neprůkazná“ a Dostálova hypotéza „stejně vratká a zatím neprůkazná“.

Váš

J. Glücklich

V Brně dne 8. 9. 1923

Brno — Historický seminář

27. Vojtěch Birnbaum Juliovi Glücklichovi, 11. 9. 1923.

Archiv AV ČR, fond Julius Glücklich, inv. č. 22/5, kart. 1.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 21 x 18, 5 cm, psáno perem na třech stranách; datováno.

Poděbrady, 11. IX. [1]923

Vážený pane kolego!

Obdržel jsem Váš rek.[omando] dopis a Vaši dopisnici v Poděbradech téměř současně, po návratu z několikadenního pobytu v Praze; vrátil jsem se brzo po tom sem a mám teprve teď trochu času k odpovědi.

⁶⁹ Dopis č. 24 z 3. září 1923.

Svou úlohu v aféře Dostálově — Matějčkově považuji za skončenou tím, že Matějček podal prohlášení, které Dostála i Vás uspokojilo; tím byl z té záležitosti odstraněn nepřijemný osobní moment, a o to hlavně šlo. Polemice mezi Matějčkem a Dostálem se tím nezabrání, a není to ani nutno; naopak vědecké otázky vyvrávají jen diskusí. Ovšem mívají takové diskuse příliš často zabarvení osobní podrážděnosti, a obávám se, aby tomu nebylo tak také zde. A tu nemohu než opakovat, co jsem Vám napsal již v prvním svém dopise: jsem stále přesvědčen, že se Matějček ukvapil, ale právě tak jsem i nyní přesvědčen, že podrážděnou náladu, ze které pak se rodí podobné aféry téměř automaticky vyvolal Dostál svým poněkud příliš autoritářským tónem. Myslím, že tento tón zavinilo hlavně Dostálovo trochu upřílišněné oceňování sama sebe; jeho práce jsou jistě vědecky hodnotné, ale přec ne tak epochální, aby opravňovaly onen povýšený způsob, jakým traktoval i člověka tak nesporně vynikajícího a k tomu i osobně o něho tak zasloužilého jako byl Max Dvořák. Nechci ostatně dále opakovati, co jsem Vám již dostatečně vyložil písemně i ústně; považoval jsem však za potřebné upozorniti Vás ještě jednou — a jenom Vás, neboť prosím, abyste považoval tento dopis za psaný jen Vám — na tuto ne-li hlavní, tedy jistě počáteční příčinu napětí mezi Dostálem a jeho pražským kolegym. Myslím, že přiměřeným tónem z Dostálovy strany by se toto napětí dalo opět zažehnat, což bych považoval za záhodno ne v zájmu osob, ale generace; jde tu vskutku jen o tón, neboť volnost kritiky jistě nikdo nechce Dostálovi omezovat.

Pokud se týče posudku o Dostálově práci, nemohl jsem jej na venkově napsat, poněvadž mi vše k tomu chybělo, tím více, že tu jde o látku, o níž jsem nikdy nepracoval; také v nejbližší době mi to ještě nebude možno, neboť odjíždím za několik dní do Itálie a mám plno příprav, hlavně vědeckých. Hned po návratu — vrátím se kol[em] 10. X. — se však pustím do práce a zašlu Vám posudek na každý způsob včas do první schůze sboru, o jejíž datum prosím. Napíšu posudek tak, aby mohl být otištěn i v L.[idových] n.[ovinách].⁷⁰

Vám zcela oddaný
V. Birnbaum

28. Antonín Matějček Vojtěchu Birnbaumovi, 12. 9. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 26.

Korespondenční lístek — 9 × 14 cm, psáno perem na dvou stranách, adresa: Pan dr. Vojtěch Birnbaum / profesor Karlovy univerzity / Praha — III 597; datováno, poštovní razítko: Trutnov 12. IX. [19]23.

12. IX. [1923]

⁷⁰ Viz pozn. 23. Birnbaumův posudek byl zcela nepochybně použit v návrhu komise na jmenování E. Dostála mimořádným profesorem v dubnu 1924, srov. materiál č. 35.

Vážený příteli,

přes všechno úsilí nemohl jsem dosud dokončit svůj referát o D.[ostálově] práci. Kritický materiál roste mi pod rukama a referát se mění v obšírný článek. Odbýti věc nechci a nemohu, a tak musím ještě počítati se dvěma třemi dny času. Prosím Vás napište mi odjíždíte-li skutečně již 15. t. m., kdybyste jel o den později mohli bychom se v neděli večer v Praze sejít a tam bych Vám rukopis přinesl, nebo bych jej vzal sebou do Itálie, bylo-li by Vám to co platno. — Já odjíždím do Itálie 18. večer; nemohl byste jeti teprve tento den? Bylo by velmi příjemné, kdybych mohl jeti s Vámi.

Zdravím Vás srdečně a jsem Váš oddaný

Matějček

Nová Paka, U kapličky

V neděli večer o 9 hod. přijedu do Prahy rychlíkem.

29. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 19. 9. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 9.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 17, 5 x 10, 8 cm, psáno perem na třech stranách; datováno (chybně 19. 8.), dodatečný připsenek tužkou: 1923, 19. 8.[sic].

Milý p.[ane] kolego,

děkuji za odpověď.⁷¹ Dr. D.[ostálovi] se o dopise vůbec nezmiňuji jako jsem se mu nezmínil již ani o odhodlání Mat.[ějčkově], napsat referát. Jsem totiž celé věci už syt asi jako Vy, ale hlavně, jakmile bych D.[ostálovi] něco řekl, musel bych se míti velice na pozoru, aby se svou advokátskou obratností ze mne nevytlákal všechno. Nedivte se, že při častém osobním styku zde s dr. D.[ostálem] někdy jeho vývody se obírám více než by bylo záhodno; také se netajím, že pod jeho vlivem v předposledním psaní, Vám poslaném, jsem zbytečně ostře glosoval onen lapsus Matějčíkův, v němž srovnává hypotézu M. Dvořáka i Dostála způsobem zvláštním. Než konec konců není to než lapsus, do něhož se netřeba tak advokátsky zakousnout, jak to učinil Dostál. Nejlépe by bylo, kdybyste to psaní celé odevzdal ohni — nechtěl bych, aby jednou bylo nalezeno ve Vaší pozůstalosti. Z těch všech příčin jsem Matějčíkovi na jeho odhodlání napsati konečně referát odpověděl způsobem, s nímž i jak doufám, byste souhlasil, kdybyste dopis četl. Také z Vašeho dopisu doufám si vyčistím že má sice hodně opatrná, ale jak se netajím, nevhodná zmínka o Dostálově svědku Matějčíkových přednášek v Kruhu nezpůsobila mrzutost, které bych byl nesmírně litoval. Ostatně mám dojem, že mi D.[ostál] — snad bona fide — ani zcela správně ne-referoval. I to mi připadalo, abych se držel hlavní věci a vlivem Dostálovým nepouštěl se do nějakých nechutných maličkostí. Proto plně souhlasím te-norem Vašeho dopisu. Jako Vaše role se skončila prohlášením Matějčíkovým,

⁷¹ Dopis č. 27 z 11. září 1923.

tak má se skončila jeho odhodláním kriticky veřejně se vyrovnat s Dostálem, ač ovšem jako Vy jsem mohl vše ukončit po Mat.[ějškově] prohlášení.

Oba jsme vykonali dr. D.[ostálovi] velikou službu, větší než myslí.

S pozdravem

Váš J. Glücklich

V Brně dne 19. 8. [sic!] 1923

NB. Rozumí se, že tímto dopisem jsem se nechtěl dotknouti odborné zdatnosti Dostálovy; o té mám dosud mínění velmi příznivé a nemýlím-li se, podobně soudíte i Vy.

30. Julius Glücklich Vojtěchu Birnbaumovi, 3. 11. 1923.

Archiv AV ČR, fond Vojtěch Birnbaum, sign. II b, inv. č. 12.

Dopisní zálepka — 14, 5 x 11 cm, psáno perem na dvou stranách, adresa: Velectěný pán, pan / dr. Vojtěch Birnbaum / profesor české univerzity; datováno, poštovní razítko: Brno 3. XI. [19]23.

Milý p.[ane] kolego,

jsem tak smělý a upomínám Vás o referát o knize Dostálově. Nejlépe by snad bylo, kdybyste jej poslal mě a já bych jej dodal do red.[akce] Lid.[ových] nov.[in], kde jsem dobře znám.⁷²

Rozpakovati se nemusíte ani trochu snad pro Matějčkův referát, který vyjde tiskem v nejbližší době v Naší vědě a který mne zarmoutil, poněvadž podle mého přesvědčení je psán s nespravedlivostí, již jsem od p.[ana] kol.[egy] Matějčicka nečekal. Byl mi od red.[aktora] Naší vědu, p.[ana] kol.[egy] Beera⁷³ důvěrně ukázán. P.[an] kol.[ega] Beer byl nucen v něm škrtnout některé přímo neslušné výrazy a když pozorně přečetl výtky, které se tam činí Dostálovi a Dostálově knize (dal si opravdu tu práci), prohlásil mi, že do té doby chtěl se chovat v celém sporu neutrálně, nyní rozhodně dá hlas svůj Dostálovi.

Mně celá věc tím více rmoutí, že jsem si vždy p.[ana] dr. Matějčicka vysoce vážil v celém sporu stále se bál, abych příliš nepodléhal Dostálovi, s nímž přirozeně jsem v častém osobním styku. Kolísal jsem proto někdy ve svých sympatiích k dr. Dostálovi, vůbec jsem se měl před sebou samým na pozoru, abych nebyl nespravedlivý k M.[atějčkovi]. Než po referátu Matějčkově všechno kolísání přestalo. Dostál bude mít ovšem snadnou práci s vyvracením výtek à la, že mluví o knize Dvořákové jako by byla nedávno sepsána, když první slova jeho knihy zní: „Před 20 léty vyšla kniha ...“ Vůbec celé to schovávání se za Dvořáka nedělá dobrého dojmu atd.

Těším se tedy na Váš referát. Kdy návrh na prof.[esuru] Dostálovu podáme, ještě nevím. Učinili jsme mimo jiné podmínkou, že bude hotova jeho práce

⁷² Viz pozn. 23.

⁷³ Antonín Beer (1881–1950), profesor germanistiky na Masarykově univerzitě v Brně, redaktor časopisu *Naše věda*.

o Hollarovi,⁷⁴ ale tu byl dr. Dostál zdržován dr. Guthem způsobem, který Vám je asi znám a pro nějž vyjítí knihy se posune nejméně do ledna 1924.

Než možná, že k návrhu na komisi dojde dříve, již na základě spisu o Hollarovi (vedle druhých prací) i bez reprodukcí.

Váš J. Glücklich

V Brně dne 3. 11. 1923

31. Vincenc Kramář Eugenu Dostálovi, 25. 11. 1923.

Archiv ÚDU v Praze, fond Vincenc Kramář, K — X, sv. 1, fol. 16.

Koncept dopisu — 1 list, 20, 7 x 16, 5 cm, psáno perem na jedné straně; datováno.

25. XI. [1]923

Ctěný pane doktore,

děkuji Vám za otisk Vyšehradské madony.⁷⁵ Mně ovšem nepřinesla nic nového, neboť jak víte, mám už tuto kapitolku dávno napsanou. Váš separát pro sincového čísla je ovšem rychlejší ... Než co mě rozhodně nemile zarazilo ve Vašem článku, je zbytečně polemický a urážlivě ironický tón naproti Matějčkovi. [škrť: Tedy abyste nebyl, pane doktore, v nejistotě aby bylo jasno,] Musím Vám říci, pane doktore, že jsme zde všichni proti tomu, aby se zaváděl podobný duch do našeho vědeckého života. Jsme proti monopolismu, chceme loajální, jakkoli přísnou kritiku, ale jsme proti [škrť: zbytečnému] štvavému závodění a [škrť: stran] osobní polemice. Pokud se týče Matějčka, je pravda, že změnil o Mad.[oně] vyš.[ehradské] v krátké době vícekrát své mínění,⁷⁶ než [škrť: snad] nesmí se zapomenouti [škrť: pod jakým tlakem] za jakého spěchu ze strany vydavatele U.[měleckých] P.[okladů Čech]⁷⁷ [škrtnuto: autoři své články byly] museli často autoři psát své články. [škrť: pro U. P.] Byla to vůbec obětavá, a [škrť: a jak se předem vědělo] často nevděčná práce, kterou nabral každý rád na sebe.

Doufám, že přijmete ode mně několik těchto dobře míněných slov. Chciť, abychom všichni pracovali vespolek a ne proti sobě.

32. E. Dostál V. Kramářovi, 27. 11. 1923.

Archiv ÚDU v Praze, fond Vincenc Kramář, K — X, sv. 1, fol. 18.

⁷⁴ Eugen Dostál, *Václav Hollar*. Praha, Jan Štenc 1924.

⁷⁵ E. Dostál (cit. v pozn. 52).

⁷⁶ Srov. Antonín Matějček (ed.), *Česká malba gotická. Deskové malířství 1350–1450*. Praha 1950, s. 64–67, č. kat. 23.

⁷⁷ Celkem tři svazky publikace *Umělecké poklady Čech. Sběrka významných děl výtvarného umění v Čechách od nejstarších dob do konce XIX. století* vydal za redakce Zdeňka Wirtha v letech 1913, 1915 a 1915 nakladatel Jan Štenc. Vedle Wirtha, Matějčka a Kramáře patřili k autorskému týmu např. V. V. Štech, Vojtěch Birnbaum, Stanislav Sochor, Rudolf Kuchynka, Karel Guth, Pavel Janák, Jaromír Pečírka, F. X. Jířek, Václav Chaloupecký ad.

Dopis — 1 dvojlist a 1 list, 16, 5 x 12, 5 cm, psáno perem na šesti stranách; obálka: Velevážený pan / p.[an] Dr. Vincenc Kramář / ředitel Státní galerie / Praha I / Alešovo nábřeží 10 / Rudolfinum; datováno, razítko: 28. 1. 1923.

Brno 27. XI. 1923

Velevážený pane doktore,

děkuji Vám za Vaše upřímné psaní. Musím reagovat na 2 body, jichž jste se dotknul. 1) Vy píšete „...neboť jak víte mám už tuto kapitolu dávno napsanou. Váš separát prosincového čísla byl ovšem rychlejší.“ Cítím velmi dobře v těchto slovech Vaši výčitku, že práce vyšla před Vaším článkem a dovoluji si odpovědět toto. Já sám jsem Vám řekl dne 25. IX. 1923 (zapisuji si teď data a rozhovory), že mám Vyšehradskou madonu dotištěnu, a tu jste mně řekl, že jste právě dokončil kapitolu o madonách na základě obrazu českobudějovického pro muzeální spolek v [Českých] Budějovicích. Myslím, že toto datum bude souhlasit s Vašimi zápisky. Dne 16. VIII. [1]923 vrací mi Birnbaum již korekturu mého článku, kterou jsem mu zvláště v úterý dne 7. VIII. 1923 zavezl do Poděbrad, aby ji zkontroloval, je-li tam něco proti Matějčkovi.⁷⁸ Tedy nejméně 1/2 1 měsíce před našim rozhovorem měl jsem již korekturu hotovu. Od té doby zůstala korektura ležet až do nynějška, tj. do polovice listopadu, kde mně všelijaké okolnosti (hlavně zamýšlené zrušení filozofické fakulty)⁷⁹ a dokončení tisku článku Matice moravské přiměly k tomu rozeslat separáty. Z toho vidíte, že můj postup nebyl nikterak ukvapený a bez osobních cílů proti komukoliv.

2) Vy mně vytykáte zbytečně polemický až urážlivě ironický tón proti Matějčkovi. Práce byla napsána na jaře. V únoru jsem dostal knihu Bortolottiho,⁸⁰ v červnu šla práce do tisku. V té době trousil Matějček o mně nepravdivé pověsti v Praze, o kterých jste velmi dobře informován, neboť jste na základě těchto klepů odmítl referovati o mé knize⁸¹ (v rozmluvě, kterou jsme měli ve Vašem bytu v Praze).

Neměl jsem tedy příčiny šetřiti Matějčka, přesto jsem však neútočil.

Začátkem léta byl zde Birnbaum na exkurzi v Brně, mluvil s prof. Glücklichem a dozvěděl se, že jsem napsal práci v které polemizuji s Matějčkem. Birnbaum a prof. Glücklich uznali, že práce je věcně psaná, radili však, abych pro dobrou shodu s českými historiky umění doplnil článek tak, aby byl proti Matějčkovi co nejkonciliantnější. S prof. Glücklichem, který se laskavě práce ujal,

⁷⁸ Viz Dostálův korespondenční lístek č. 19: Dostál — Birnbaum ze 17. 8. 1923.

⁷⁹ Šlo o návrh Ministerstva školství a národní osvěty z listopadu 1923, aby filozofická fakulta Masarykovy univerzity byla z úsporných důvodů přenesena z Brna do Bratislavy, k tomu srov. Arne Novák, O filozofickou fakultu v Brně. *Lidové noviny* 31, 1923, č. 571, 14. 11., s. 1; Stanislav Souček, O filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. *Moravskoslezská revue* XVI, 1923, 245–250; O brněnskou filozofickou fakultu. Řeč profesora Antonína Beera na veřejné schůzi studentstva všech vysokých škol brněnských dne 20. listopadu 1923. *Ibidem*, s. 299–303.

⁸⁰ Pietro Bortolotti, Fra Paolo di Modena. *Atti e Memorie delle R. R. deputazioni di storia patri per prov. Modenesi e Parmensi* VII, 1874.

⁸¹ E. Dostál (cit. v pozn. 1), s. 1–106.

a který měl vážnou snahu vypilovat článek po stránce konciliantnosti, prošli jsme rukopis a tu jsem provedl všechny změny, které navrhl. 7. VIII. dovezl jsem korekturu k prof. Birnbaumovi do Poděbrad a ten mně ji poslal zpět s přiloženým psaním,⁸² po kterém jsem provedl všechny [2x podtrženo] navržené změny, jak možno zjistiti z rukopisu, který bohudík ještě mám.

Z toho vidíte, velevážený pane doktore, že jsem postupoval za rady dvou upřímných zastánců dohody tak, abych nikde nenarazil, že jsem provedl všechny [2x podtrženo] žádané změny, a jsem proto teď překvapen, nalézáte-li v článku, který prošel rukou Birnbaumovou a Glücklichovou, a o kterém mohu dokázat, že jsem změny provedl, ironicky účinnou tendenci proti Matějčkovi. Doufám, že v nejbližší době se sám přesvědčíte kdo je z nás dvou (Mat[ějček] a já) ironický, osobní, urážlivý atd.

Co do změny názoru v krátké době odpovídám jen krátce toto. Nikdo z nás není bez chyb, neomylnost podle mého názoru neexistuje. Víím velmi dobře, že také moje názory možno podrobiti kritice. U Matějčka však není „Vyšehradská madona“ osamocena, také ve věci znojemských fresek přeměnil v krátké době své mínění 4krát.⁸³

Dovoluji si upozorniti ještě na jednu věc. Chcete-li čísti opravdu ironický, osobně hrubě urážlivý článek (proti mně), nahlédněte do „Prehistorického obzoru“, roč. I, sešit 2, str. 125 — 127, kde Stocký⁸⁴ mně napadl nekvalifikovaným způsobem, kde mně např. vytýká, že používám názvu egejská doba, ačkoliv Matějčkovi při korekturách tento název nevytknul, takže je otištěn v Mat.[ějčkově] Dějepis I, str. 64. Přečtete-li článek uznáte kdo útočí, kdo jedná neloajálně, kdo je osobní.

Jsem Váš oddaný
Dostál

Prosím o laskavé vrácení Birnbaumova dopisu.

33. Vincenc Kramář Eugenu Dostálovi, 1. 12. 1923.

Archiv ÚDU v Praze, fond Vincenc Kramář, K — X, sv. 1, fol. 17.

Koncept dopisu — 1 list, 21 x 17 cm, psáno tužkou a perem na jedné straně; datováno.

Vážený p.[ane] doktore,

Vaše sdělení o vzniku článku o Madoně vyšehradské беру rád na vědomí třebaže [škr: nebylo třeba] celé věci nepřikládám [škr: žádného velkého]většího významu. Sám [nečitelný škr: problém]objev spojující m.[adony] dell Umiltá je nepatrná drobnůstka a dokonce prý už, co jsem já také přehlédl, publikován

⁸² Zmíněný Birnbaumův dopis se v písemné pozůstalosti Eugena Dostála nezachoval, srov. Zd. Kudělka (cit. v pozn. 31).

⁸³ Srov. Antonín Friedl, *Přemyslovci ve Znojmě. Ikonografie posvátného oráče v českém mýtu*. Praha 1966, s. 24.

⁸⁴ Viz pozn. 21.

Glaserem.⁸⁵ Nesprávně jste si však poznamenal, pane doktore, jak vidím, co jsem Vám řekl při Vaší návštěvě. Pravil jsem Vám tehdy, že mám už kapitolku o mad.[oně] vyšehradské také napsanou. Moje publikace [škr: pojednání] má skupinu [?] madon rozpracovánu totiž ve všeobecné — ne ovšem vyčerpávající studii o českých madonách.⁸⁶ [škr: Jinak Vám je jistě] Odvoláváte se přitom na mé zápisky, ale těch já nemám.[škr: Nechci však stále počítat s osobními spory] Pro [škr: Na] osobní spory nemám času ani povahu [škr: a vše osobní se mi hnusí a kdybych měl s nimi stále počítati, nemohl bych se věnovat [?] vážné činnosti]

Pokud se týče druhého bodu, sdělil jsem Vám svůj dojem prostý [škr: bez] všeho cizího vlivu a jsem i nyní toho názoru, že téhož [škr: věčného] cíle je možno dosíci jinými prostředky. Jak byl ale asi silný Váš článek, když i nyní po tolika korekturách vzbuzuje ve mně onen dojem! Článek Stockého neznám. Než vězte mi, pane doktore, že osobní se poráží nejlépe čistou věcností.

Psaní [škr: Článek] B.[irnbaumovo]⁸⁷ posílám zpět.

Jinak [škr: Jsem] s Vámi [škr: téhož názoru] souhlasím, že je na čase učinit přítrž příliš lehkomyšlnému psaní, které však není důsledkem povahy jednotlivcovy, ale i celého našeho uštvaného života [škr: , když [?] namáhající] tak ztěžujícího klidné vyžrání díla, a jestliže jsem si dovolil v oné záležitosti projevit svůj názor, učinil jsem tak z obavy, že naše dost tak těžké poměry pracovní se ještě více zhorší zavládne-li trvale duch vyvolaný Vašimi spory s Matějčkem, kterému jsem ostatně řekl svoje mínění o příliš častých změnách názoru.

1. XII. [19]23

34. Eugen Dostál Vincenci Kramářovi, 6. 12. 1923.

Archiv ÚDU v Praze, fond Vincenc Kramář, K — X, sv. 1, fol. 18.

Dopis bez obálky — 1 dvojlist, 16, 5 x 12, 5 cm, psáno perem na čtyřech stranách; datováno.

Brno 27. XI. 1923

Velevážený pane doktore,

jsem Vám opravdu velmi vděčen za Vaše dva dopisy.⁸⁸ Buďte ubezpečen, že vždy plně uvážím všechny ty vážné důvody, které uvádíte ku konci druhého dopisu a kde [škrtnuto: apelujete] mluvíte pro klidnou práci, prostou všech svárů a osobních věcí. Souhlasím s Vámi úplně, a vážím si tím více Vaši rady,

⁸⁵ Curt Glaser, *Italianische Bildmotive in der altdeutschen Malerei. Zeitschrift für bildende Kunst* N. F. XXV, 1914, s. 145–158.

⁸⁶ Studii Kramář nedokončil, v jeho pozůstalosti (archiv ÚDU v Praze, sign. K — I) je však uložena rozsáhlá práce o madonách 14. století, která nese datum 21. 8. 1937; srov. Josef Krása (ed.), Vincenc Kramář, *O obrazech a galeriích*. Praha 1983, s. 475, pozn. 40. Ve stejném roce Vincenc Kramář publikoval svoji zásadní studii *Madona se svatou Kateřinou a Markétou Městského muzea v Českých Budějovicích*. Praha 1937.

⁸⁷ Viz pozn. 82.

⁸⁸ Dopisy č. 31 a 33 z 25. listopadu a 1. prosince 1923.

protože právě o Vás jsem odedávna přesvědčen, že osobní spory jsou neslučitelné s Vašimi názory i s celkovou povahou.

Budte ubezpečen, že nikomu nikdy neukřivdím, a že se budu jen tehdy brániti, budou-li přímo vyprovokován. Vím přece dobře, že Vy a Birnbaum jste jediní v Praze, jež nejsou tak přespříliš úzce spjati osobními vztahy tak, že těmito vztahy může se znemožniti nestranný úsudek. Právě proto také myslím, že Vy neznáte dopodrobna, co mně učinili Matějček, Guth atd., jakými přímo nízkými prostředky proti mně pracovali, a jak zdrženlivý byl jsem já proti všemu jejich řádění.

[...]

Vracím Vám s vřelým díkem Dvořáka. Děkuji Vám za to, že jste mně Vaši laskavostí vypomohl z nouze v době, kdy toto dílo Dvořákovy v Brně nebylo. Mohu se revanšovati v nejbližší době, neboť Helfert vyfotografoval soustavně všechny obrazy Skutezkého,⁸⁹ takže teď Vám budu moci zaslati všechny mnou slíbené kopie.

Ještě jednou děkuji Vám, velevážený pane řediteli, za Vaši upřímnou radu a za Dvořáka, a jsem Váš

vždy oddaný
Dostál

35. Vojtěch Birnbaum, Posudek studií Eugena Dostála Čechy a Avignon a o vyšehradské madoně.

Použito v návrhu komise na zřízení řádné stolice pro dějiny umění při filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a na jmenování doc. dr. Eugena Dostála mimořádným profesorem na této stoličce.

Archiv Masarykovy univerzity v Brno; podepsáno členy komise: Juliem Glücklichem, Arne Novákem a Bohumilem Navrátillem, datováno: 30. dubna 1924.

[...]

Rok před tím (r. 1922) vydal Dostál tiskem spis „Čechy a Avignon“. (Příspěvky ke vzniku českého umění iluminátorského v XIV. století s 30 obrazy. Zvláštní otisk z Časopisu Mat.[ice] mor.[avské] 1922).

V této práci pokouší se Dostál rozřešiti otázku, již, jak se zdálo, před 20 lety naprosto rozhodl M. Dvořák svým slavným spisem *Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt*. Dvořák v této studii pokouší se zhodnotiti české umění iluminátorské XIV. věku a zařaditi je do obecného vývoje umění evropského. Geneze tohoto umění až do té doby byla jedním z nejzávažnějších problémů středověkého umění, neboť tu na severu od Alp vedle Francie nejdále dospěl

⁸⁹ Arnold Skutezky (1850–1936), přední moravský sběratel, jehož sbírka obrazů byla v roce 1923, mj. i na základě dobrozdání Vincence Kramáře, zakoupena Moravským zemským výborem pro obrazárnu Moravského muzea v Brně. Srov. Lubomír Slavíček, Vincenc Kramář a Brno. Z korespondence brněnských historiků umění s Vincencem Kramářem. 54. *Bulletin Moravské galerie*, 1998 (v tisku).

vývoj středověkého malířství a ukazoval možnost nové velké epochy malířské, která podle všeho byla by bývala překonáním středověkého malířství.

Dvořák se táže ve své bohaté studii, kde se vzalo toto české umění, po výtce malby knižní, které slučuje v nádherně zdobených rukopisech francouzské a italské prvky v jednotný harmonický celek. Odpověď jeho je, že tento umělecký tak vysoko stojící sloh nevyvinul se přirozenou cestou doma ze starších základů, reprezentovaných v druhém desetiletí skupinou rukopisů královny Rejčky, jež vcelku znamenají recepci umění francouzského, nýbrž s přerušením dosavadního vývoje novou recepcí nového hotového slohu z Avignonu, který právě tehdy vznikl šťastnou a skvělou syntézou nejlepších stránek francouzského a italského umění. Celý tento názor a zvláště velkolepý obraz tohoto avignonského umění bylo veliké novum, které skvělá kniha Dvořákovy vnesla do dějin umění.

Pojetí toto, zde reprodukované jen v nejzákladnějších liniích, podrobuje Dostál ve své stati všestranné a pronikavé kritice, a to od samých základů, snaže se dokázati, že především ono ilumináčnické umění avignonské, střed a svorník všech vývodů Dvořákových, jest pouhá konstrukce Dvořákova, třeba neobyčejně důmyslná, skvělá a duchaplná. Proto Dostál zahazuje své námitky kritickým ohledáním pěti iluminovaných avignonských rukopisů, jež jsou podle Dvořáka chudým zbytkem ztraceného velikého množství jiných bohatěji a i cenněji vyzdobených manuskriptů. Těmito rukopisy se již před Dvořákem obíral francouzský historik Labande,⁹⁰ který nejprve jejich vznikl kladl do počátku XV. století, kdy vliv italského umění se ve Francii projevuje pronikavěji než padesát let před tím, potom pod vlivem knihy Dvořákovy klade je o něco nazpět, do poslední třetiny XIV. století, tedy do let poměrně blízkých nejlepším českým rukopisům doby Karlovy a před rukopisy doby Václavovy. Dostál znovu hledí zjistiti stáří těchto rukopisů všestrannou historickou kritikou, především paleografickou, která je velmi precizní a svědčí o značném odborném vzdělání autorově i na tomto poli. Ač Dostál operuje při ní se značným materiálem srovnávacím, bylo by nutno přiblížit ještě co nejvíce srovnávacího materiálu francouzského, aby jeho hodně pravděpodobně závěry, že rukopisy i co do textu i co do iluminace vznikly teprve na počátku XV. století, jak původně Labande datoval, mohly se, pokud běží o pouhý paleografický důkaz, pokládati za zcela jisté. Než Dostál snaží se zesílit tento svůj důkaz poukazem na 4dílnou bibli villeneuvevskou, již Dostál ještě neznal a jejíž korektura skončena teprve r. 1414. Ovšem bylo by nutno, aby při tomto díle byla dokonale rozřešena otázka, jaká je mezera mezi napsáním, iluminováním a korekturou; zpravidla nebývá veliká. K těmto důkazům připojuje Dostál obsáhlý důkaz pronikavou slohově historickou analýzou miniatur rukopisů, která mu potvrzuje rozbory historicko paleografické. Tu hned do očí bije jeden důležitý resultát: jsou-li ony avignonské iluminované rukopisy z počátku XV. století, nemohlo jejich umění míti vliv na české rukopisy, které vznikly kolem r. 1360. Souhrn vývodů Dostálových, získaných všemi těmito analýzami, zvláště pečlivou analýzou tvaroslovné mluvy rukopisů

⁹⁰ H.-L. Labande, *Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques départementales XXVII. Avignon*.

avignonských, je tento: Až do poslední čtvrti XIV. století je avignonské iluminátorské umění ovládáno pouze francouzskými vzory. Jen některé rukopisy, jenž Dostál rovněž zevrubně rozbírá, a u kterých však možno dokázati dovoz do Avignonu, jsou italského původu. Než ze zevrubných analýz Dostálových je zjevno, že tento italský vliv nebyl tak veliký, aby byl okolo 1360 způsobil převrat v uměleckých snahách avignonských iluminátorů. Rozbory motivů ornamentových i barev ukazují, že avignonští iluminátoři nikdy neslučují italské náměty s francouzským podkladem v jeden harmonický celek, jak tomu bylo v českých rukopisech let 60tých. Vůbec, ač vždy zůstane zásluhou Dvořákovou, že zdůraznil úlohu, kterou Avignon měl v dějinách kulturního rozvoje XIV. století, podle výkladů Dostálových Dvořák tento vliv přecenil proti jiným tehdejším střediskům kultury jako byla např. Bologna, střediskům umění jako byla Paříž a Florencie.

V další části své práce dává se autor do podrobného historickouměleckého rozboru moravských rukopisů královny Rejčky, v jichž malířské výzdobě Dvořák zjišťoval vliv severofrancouzský; Dvořák přitom dokazuje, že tato tvorba neměla vlivu na další vývoj malířského umění v našich zemích. Než i Chytil⁹¹ před Dvořákem snažil se zdůvodniti, že některými svými ornamentálními motivy a barevnou dovedností založily ony rukopisy tradici malířskou, jež beze stopy u nás nezanikla. To, co Chytil spíše jen naznačuje, přesné, nadmíru jemné a propracované rozboru chtějí zcela nesporně dokázat; přitom Dostál opravuje Dvořáka, ukazuje nám, že přejímání našich iluminátorů nebylo tak otrocké, jak líčí Dvořák, že iluminátoři si zachovávají jistou měrou, Dostálem přesně a všestranně určenou, vlastní originalitu kresby i sladění barev, jež se opět projevuje v některých ornamentálních pracích rukopisů 60tých let XIV. věku. A tak tam, kde Dvořák vidí propast, Dostál nám kreslí organický vývoj od dvacátých let k bohatým letům XIV. století. Závěry, k nimž takto dospěl, zesiluje neméně důkladným a do nejjemnějších podrobností a odstínů jdoucím uměleckohistorickým rozbořem chorálních knih Arnošta z Pardubic, na něž historiky umění dvě léta po knize Dvořákově upozornil Podlaha v soupise pražské knihovny kapitulní;⁹² tyto rozboru zavrchoľuje autor skvělou analýzou českého antifonáře, chovaného dnes v klášteře Vorau ve Štýrsku, s nímž veřejnost seznámil Buberl⁹³ ve svém soupisu iluminovaných rukopisů štýrských. Dostál tu reviduje a doplňuje vývody svých předchůdců, nejen Buberla, nýbrž i Chytila a Sochora.⁹⁴ Velmi pečlivým rozbořem ornamentiky a srovnáním jejím a motivy chorálových knih Arnošta z Pardubic a viatika Jana ze Středy dospívá, jak sám Matějček ve své kritice uveřejněné v Naší vědě, roč. V (1923) uznává, k poznatkům, „jež jsou skutečným ziskem pro poznání vývojového stupně české malby na samém počátku velké slohové proměny let 60tých.“

⁹¹ Karel Chytil, Vývoj miniaturního malířství v době králů rodu Lucemburského. *Památky archeologické* XIII, 1885–1886, sl. 1–10, 79–92, 151–162, 207–218, 311–316, 361–366.

⁹² A. Podlaha (cit. v pozn. 14).

⁹³ Paul Buberl, *Die illuminierte Handschriften in Steiermark. Beschreibendes Verzeichnis der illuminierten Handschriften in Österreich* IV/1. Leipzig 1911.

⁹⁴ S. Sochor (cit. v pozn. 17), s. 1–8.

Pro názory o vývoji českého malířství však je nejdůležitější, že detailní Dostálovy rozbory zjišťují v štyrském rukopise hledaný přechodný článek od umění staršího let dvacátých k novému slohu let 60tých: aspoň v zárodku v ornamentice štyrského antifonáře jsou obsaženy prvky nového českého iluminátorského slohu, jenž vznikl pak sloučením tohoto staršího slohu malířství se silnými vlivy toskánskými a tedy nikoli mechanickou recepcí z Avignonu, jak zní teze Dvořákova. Tyto rukopisy nového slohu nyní autor rozebírá opět se vzácnou přesností a tak hned při popisu brněnského misálu opravuje ve spojení s důmyslnou kritikou historickou závažný omyl Dvořákův, podle něhož Mikuláš z Kroměříže, protonotář královské kanceláře a generální vikář Jana ze Středy, byl iluminátorem tohoto rukopisu. Tím padá ovšem podstatná opora Dvořákova názoru, jejíž význam by byl býval v osobním styku iluminátora s uměleckým světem avignonským — protonotář Mikuláš skutečně v Avignonu totiž byl. Místo toho mimo všechn spor určuje Dostál, že jméno v spojovacím břevnu iniciálky A nepatří iluminátoru, nýbrž objednavateli rukopisu, v němž bezpečně místo zmíněného pomocníka Jana ze Středy zjišťuje jiného Mikuláše, probošta brněnského.

Význam tohoto kritického rezultátu Matějček neprávem podceňuje. Pokračuje pak ve svých rozborech, Dostál nám vykládá, jak zejména zvláštnosti koloritu velké miniatury Ukřižování a sestavení barevných tónů, v horní Itálii neobvyklých, nasvědčuje, že miniátor brněnského misálu nebyl Ital, nýbrž umělec domácí, který sice přímo inspirován toskánským figurálním slohem a novou antikizující ornamentikou siensských miniátorů, ale který nepřejímal tyto prvky otrocky, nýbrž sloučil je s prvky ornamentiky starší v nový iluminátorský sloh.

S podobnou odbornou znalostí analyzuje autor malířské umění ostatních rukopisů, blízkých brněnskému misálu, jako je již zmíněný liber viaticus Jana ze Středy, slavné Mariale Arnesti, misál biskupa olomouckého a evangeliář vídeňské dvorní knihovny, iluminovaný Janem z Opavy. Všude dospívá k výše naznačeným rezultátům o svéráznosti a autochtonnosti českého umění let 60tých.

Dosud jednal Dostál jen o malířství knižním. V závěrečné kapitole, plné širokých perspektiv, obírá se poměrem knižního malířství XIV. století k tabulovému. Tu pronáší nové názory o vzniku cyklu vyšebrodského, jež Matějček po způsobu Dvořákově spojoval s Avignonem, kdežto Chytil zjišťoval vlivy francouzské i italské. Podle Dostálových výkladů tyto malby poukazují svým původem na monumentální malbu francouzskou, na niž ukazují, jak autor hned připojuje, že ty by byly malovány v Rakousích, a vyslovuje přesvědčení, že byly přivezeny hotové z krajín francouzského umění, tudíž nejsou dílem mistra rakouského, na němž byl závislý mistr vyšebrodský, jak byl běžný názor dosavadních badatelů německých. Vůbec Dostál na těchto místech upozorňuje, že gotické tabulové malířství německou historií uměleckou dosud bylo zanedbáváno, snad proto, že zjištění pravého původu tohoto slohu znamenalo by připsání velkého vlivu tehdejšího malířského umění francouzského na umění německé.

Z toho všeho, co tu dosud bylo pověděno o spise Čechy a Avignon jest zřejmo, že máme před sebou dílo velké hodnoty vědecké, jež svědčí o vynikající autorově odborné školenosti, o znamenité pracovní přesnosti jeho i velkém

rozhledu v jeho oboru. Knihu dlužno zařadit mezi nejpozoruhodnější spisy z dějin umění, které u nás vyšly v posledních letech. Dílo Dostálovo znamená jistě velmi cenný pokrok v dosavadním bádání o umění XIV. století a nic mu neubírá na ceně, jestli pozdější bádání v něčem opraví jeho vývody.

Práci Dostálovu podrobil A. Matějček pronikavé kritice, na níž bylo již upozorněno. Snaží se popřít, že by se bylo Dostálovi podařilo úplně vyvrátit hlavní tezi Dvořákovu (Naše věda, r. 1923, č. 7–9, str. 149–157), ale Dostál v následujícím čísle Naší vědy se značným úspěchem obhájil své stanovisko.

S Čechami a Avignonem přímo souvisí menší studie autorova, nadepsaná „Vyšehradská madona“ (Čas.[opis] Mat.[ice] mor.[avské] 1923). Tentokrátě předmětem Dostálova kritického rozboru je tabulový obraz, který se počítá mezi nejzáhadnější tabulové obrazy české XIV. století. Autor se snaží přesně určit jeho stáří a zvláště provenienci, o čemž se badatelé dosud velice rozcházeli. I dodělavá se rezultátu, že jejím autorem byl český mistr druhé polovice XIV. století, jemuž vzorem byla italská madona školy sienské, tzv. madona d'umiltá. Madona ta je mu novým dokladem pro úzké vztahy českého umění k umění italskému v 50tých až 60tých letech XIV. století. Pozoruhodné je, že sám Matějček, který také dlouho kolísal, pokud běží o provenienci madony vyšehradské, v referátu o práci Dostálově, uveřejněné v Památkách archeologických r. 1922/23, str. 365, neváhá doznati, že stať Dostálova značně zužuje otázku, původně velmi širokou.

[...]

30. dubna 1924 byl Eugen Dostál navržen za mimořádného profesora dějin umění na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Ke jmenování však došlo — zcela nepochybně také v důsledku trvajících sporů mezi Dostálem a Matějčkem — o bezmála 3 roky později, 1. ledna 1927.⁹⁵ Na základě tohoto došlo také konečně k dlouho proponovanému zřízení samostatné stolice dějin umění na brněnské univerzitě, druhé v českých zemích, a jejím prvním ředitelem se 14. března stal Eugen Dostál.

O tom, že se rozruch kolem Dostálova případu zdaleka neskončil na přelomu let 1923/1924, pozitivním posouzením a ohodnocením odborného přínosu Vojtěchem Birnbaumem, svědčí mj. článek zveřejněný na stránkách *Prager Presse* začátkem října 1925 ⁹⁶ a také Dostálův dopis adresovaný Vincenci Kramářovi v květnu 1927, tj. v době, kdy hlavní rozruch kolem celé „aféry“ počal pomalu opadat.

36. Eugen Dostál Vincenci Kramářovi, 24. května 1927.

ANG, fond 26 — Vincenc Kramář, sign. AA 2945, inv. č. 60.

Dopis bez obálky — 2 dvojlisty, 16,5 × 12,5 cm psáno perem na třech stranách; datováno.

⁹⁵ Ke jmenování Eugena Dostála mimořádným profesorem (rozhodnutí je datováno 17. 12. 1926 a oznámení 14. 1. 1927), srov. Archiv Akademie věd ČR, fond E. Dostál, inv., č. 2e, kart. 1.

⁹⁶ Anonym, Böhmen und Avignon. *Prager Presse* 50, 1925, Nr. 233, 7. 10., s. 6.

Vážený pane řediteli,

[...]

Můj spor s Matějčkem byl Vámi v posledním dopise správně vyličen. Vracel jsem se v létě 1921 z Drážďan, kde jsem hledal Hollara. Zbývala mně k odjezdu vlaku hodina a tu jsem zašel k Matějčkovi, který mně vypravoval o Chartru, o sklomalbách v Chartru, o norimberském muzeu, o dvou obrazech v Bargellu ve Florencii, já jsem mu říkal, že pracuji na brněnských rukopisech. On tehdy schvaloval můj úmysl a za 3/4 hodiny jsme se rozešli. Před odchodem věnoval mně korekturní otisk: Die böhmische Malerei,⁹⁷ který právě dostal. V lednu 1922 [sic!] zaslal jsem mu svou práci Čechy a Avignon a tu mně napsal v dopise, že našel mnoho názorů v ní, které pronesl v rozmluvě. Opřel jsem se hned tomu, neboť o Dvořákově avignonské teorii jsme vůbec nemluvili, a vyslovil jsem domněnku, že se mýlí, hlavně když tvrdil, že náš rozhovor trval 4 hodiny. Opakoval to v druhém dopise, na což jsem poukázal na to, že jsem byl v Praze mezi vlaky, což mohu dokázat pasem, takže již doba trvání rozhovoru byla nemírně odhadnuta. Trval jsem na svém, on hájil stanovisko své, a tu jsem navrhl vyšetřující komisi složenou z profesora Urbánka (který zaujal rozhodně stanovisko Matějčkovo), prof. Birnbauma a prof. Glücklicha, před kterou jsem korekturami dokázat, že můj názor o Avignonu byl písemně formulován již na jaře 1921, tedy před rozmluvou s Matějčkem. Jmenování páni projevíli ochotu převzít úlohu rozhodčích, avšak Matějček na mou a Glücklichovu nabídku vůbec nereagoval. Jelikož jsem měl být navržen za mimořádného [profesora] a Matějčkova aféra zasáhla rušivě do jednání, obrátil se prof. Glücklich ex offio několikrát na Matějčka, aby se svým obviněním plagiátu veřejně vystoupil. Neučinil tak, ale mezitím roztrušovalo se v Praze veřejně a úmyslně, že jsem plagoval Matějčka. Sprcha přišla teprve na konec roku 1922, [sic!] tedy za rok od vyjití knihy, když Matějček uveřejnil svou kritiku v „Naší vědě“,⁹⁸ kde od svých psaní ze začátku roku prostě utekl a začal tvrdit opak, totiž hájiti úporně Dvořákovu avignonskou teorii; jen o několik měsíců později však i tuto teorii opustil, jak jsem dokázal na str.[chybí] nové publikace o sv. Jakubovi.⁹⁹

Poukázal jsem před jeho přítelem na toto kolísání stanoviska, které zdrželo mé jmenování o 2 roky, a tu mně bylo řečeno, že v době psaní začátkem ledna 1922 [sic!] trpěl otravou nějakou rybou, a že tím se snad vysvětluje jeho omyl, který mne tak poškodil. Při návrhu na mimořádného [profesora] byl tento případ v profesorském sboru předmětem dlouhé diskuse a výsledek byl, že já byl jako jediný docent za trvání fakulty navržen jednomyslně, tedy i mými bývalými protivníky (Urbánek a kol.). Posudek sboru, který je skvělou rehabilitací pro mne, obíral se obšírně „aférou“ a vyzněl naprosto v můj prospěch.¹⁰⁰

⁹⁷ Matějček (cit. v pozn. 13).

⁹⁸ Matějček (cit. v pozn. 1), s. 142–157.

⁹⁹ Eugen Dostál, Illuminované rukopisy svatojakubské knihovny. *Časopis Matice moravské* L, 1926, s. 396–397, pozn. 5.

¹⁰⁰ Srov. návrh komise na zřízení řádné stolice pro dějiny umění při filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a na jmenování doc. dr. Eugena Dostála mimořádným profesorem na této stolici uložený v Archiv Masarykovy univerzity v Brně, materiál č. 35.

Toť asi všechno, co mohu o věci napsati, a mohu svá tvrzení ještě dnes dokumentárně doložit. Ostatně ukazuje Matějčkovu kolísání zřetelně na čí straně je pravda, a to tím více, že, ač výslovně vyzván prof. Glücklichem nevystoupil veřejně s obviněním plagiátu a odmítl shora uvedený čestný soud, o němž mně prof. Urbánek výslovně řekl, že budu vědecky úplně odpraven, uzná-li komise, že Matějček má pravdu. Vzal jsem toto nebezpečí na sebe, protože jsem si byl své věci jist, Matějček však odmítl.

Jsem Vám milerád kdykoliv k službám, budete-li potřebovat dalších vysvětlení, rovněž Vám velmi rád posloužím dalšími fotografiemi.

Poručím se Vám v dokonalé úctě

oddaný
E. Dostál

Brno 24. V. 1927

„DOSTÁL'S CASE“ — TO THE POLEMIC OF EUGEN DOSTÁL AND ANTONÍN MATĚJČEK ON THE TOPIC BOHEMIA AND AVIGNON.

At the beginning of the year 1923 an unusually fierce dispute arose between two prominent Czech art historians, the followers of the Viennese school of art history, Eugen Dostál (1889–1943), the reader of history of art at the Masaryk University in Brno, and his Prague's colleague Antonín Matějček (1889–1950), who at that time lectured at the Academy of Fine Arts. The heated discussion, which was not without purely personal tones, had been called forth by the publication of an extensive study entitled *Čechy a Avignon* (Bohemia and Avignon) published in *Časopis Matice moravské* XLVI, 1922, pp. 1–106. In his research Eugen Dostál tried to correct the acknowledged theory concerning the Avignon provenance of the style of Czech illuminated manuscripts coming from the period around 1360. That theory had been formulated by Max Dvořák, Dostál's teacher, in his renowned monographic study on the illuminators working for Johann von Neumarkt, which he published in *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses* XXII, 1901, pp. 35–126. By an ingenious combination of paleographic and art-historical analyses Dostál came to the conclusion that Avignon could not have been a mediator, as it had been supposed, at the inception of a new Czech illuminators style, since the Avignon manuscripts, which Dvořák used for the supporting of his thesis, do not come from earlier time than the late 14th or the early 15th century. At the same time he pointed out the indisputable continuity of the development of book painting in Bohemia and the ongoing Italian influence, beginning from the collection of illuminated manuscripts of the Queen Eliška Rejčka, through the manuscripts gathered around the four-volume *Antiphonary of the Vyšehrad Chapter* from the Styria monastery Voraup, up to the significant *Missal of Provost Nicholas*. Especially this outstanding monument in the library of St. James in Brno became a starting point for his investigation and discerning of the new style of Charles IV, as it is represented in the well-known group of manuscripts around *Liber viaticus*. With respect to the analysis of Brno manuscript, Eugen Dostál refused the authorship of Nicholas of Kroměříž, who as a close co-worker of the bishop Johann von Neumarkt was active in Avignon, where — according to Dvořák's hypothesis — he got acquainted with the illuminators style of that place (which according to Dostál, however, did not exist). The decisive influence, by which the illuminator of this manuscript let himself inspire, was determined by Eugen Dostál as Tuscan, especially Siennese art, which the author had got to know directly, not through the mediation of Avignon.

The new solution of the whole problem at which Dostál had arrived, was subjected to fierce criticism by Antonín Matějček, who at that time, among other things, was deeply engaged in the

problems of the Czech medieval manuscripts. In his militant expert's account (*Naše věda* V, 1922/1923, pp. 142–157) he reproached Dostál with the fact that „the central idea [...] of the work is a negation of Dvořák's view concerning the connection of the Czech illumination art with Avignon. It grew from the sense of uncertainty, which had developed among art historians due to the existence of a chronological gap in Dvořák's comparative material [...]. In Dostál, who was Dvořák's disciple, this doubt evoked a certain, in my view incomprehensible state of irritation, which goes through all of his work and deprives the argumentation of the calm, which is necessary for scientific work.“ He characterized that scholarly performance of Eugen Dostál as the work that „lacks a consistent scheme and clear arrangement [...], just skirting that great work of Dvořák's with polemic glosses.“

The „scandal“ that arose from the contradiction between Dostál and Matějček drew vital attention of not only members of art-historical community, but also of other humanities in the Czech lands. The response which it found is obvious from period sources, especially the correspondence; not only the mutual correspondence of both protagonists of the dispute, but also the letters of their colleagues, mostly their equals in age, some of which were trying to smooth over the breach. It was especially professor Julius Glücklich (1876–1950), the historian, a foremost member of the faculty at Brno University, who was substantially helped by Vojtěch Birnbaum (1877–1934), a professor of art history at the Charles University in Prague. The knowledge of these, so far unknown, letters, which are part of written estate of Antonín Matějček (Archives of the National Gallery in Prague), Eugen Dostál, Vojtěch Birnbaum and Julius Glücklich (all in the Archives of the Academy of Sciences of the Czech Republic) or Vincenc Kramář (Archives of the Institute of Art History of the Academy of Sciences of the Czech Republic) brings new aspects in the assessment of the whole case. Rather extensive correspondence referring to this issue (present edition brings a representative selection) clearly elucidates the situation, which came after the publication of Dostál's paper *Čechy a Avignon* at the end of the year 1922. It also gives evidence of what preceded the very publication of Matějček's critical account approximately one year later. The first Matějček's reaction on the study, which had just been issued, came from as early as January 1923, just after Dostál's presenting him a separate of this paper. In reply to the delivery, without hiding bitterness, Matějček announced Dostál that on reading his study he found in it „a lot of what created the substantial part of the results of his long-term work on Czech book painting of the 14th century“. He also indirectly accused Dostál of lifting the ideas that he (Matějček) had told him in a dialogue. What is obvious from his first response is the „apologetic of Dvořák's works“, which later became a tenor of all further critical remarks on *Čechy a Avignon*. Subsequently, also others, e. g. Josef Šusta, the historian and close friend of Antonín Matějček, or later even Albert Kutal, Dostál's disciple, identified themselves with the apologetic, reproaching Dostál with coming up against his teacher in a „rude“ and „aggressive“ form.

The existence of the „cause Dostál“ unfavorably touched Eugen Dostál's university career. In 1923–1924 the rumor concerning the surmised lifting of the ideas, which Matějček himself had never publicized, contributed a great deal to the hesitations about appointing Eugen Dostál an adjunct professor of history of art at the Masaryk University in Brno. Undoubtedly, it also led to the postponing of Dostál's professorship till 1927 and consequently even to the delay in the establishing of the Department of the art history at the Philosophical Faculty in Brno. Especially these facts, connected with the possible casting doubt on Dostál's professional competence, were the reason of Julius Glücklich's energetic intervention. Glücklich wanted to ensure the best quality professors for the Philosophical Faculty of the Masaryk University. On the other hand, Vojtěch Birnbaum's intention was to obstruct the breach between the representatives of one generation of art historians, who were the followers of the Viennese school and were influenced first of all by Max Dvořák, or prevent the older generation from the abuse of a similar division of opinions. This group was represented especially by Karel Chytil (1859–1934), the then director of the Institute of the Art History at the Charles University. In addition, period records distinctly reveal the animosity which Dostál undoubtedly evoked in most of his Prague's colleagues, e. g. Karel Guth (1883–1943) or Zdeněk Wirth (1878–1961), who at that time was in an influential position of head of department at the Ministry of Education and Culture.

E. DOSTÁL

ČECHY A AVIGNON.

PŘÍSPĚVKY K VZNIKU ČESKÉHO UMĚNÍ
ILLUMINÁTORSKÉHO V XIV. STOLETÍ.

*knihovnímu příteli
panu V. H. Popelitzovi
8/1 1913 aut.*

S 30 OBRAZY.

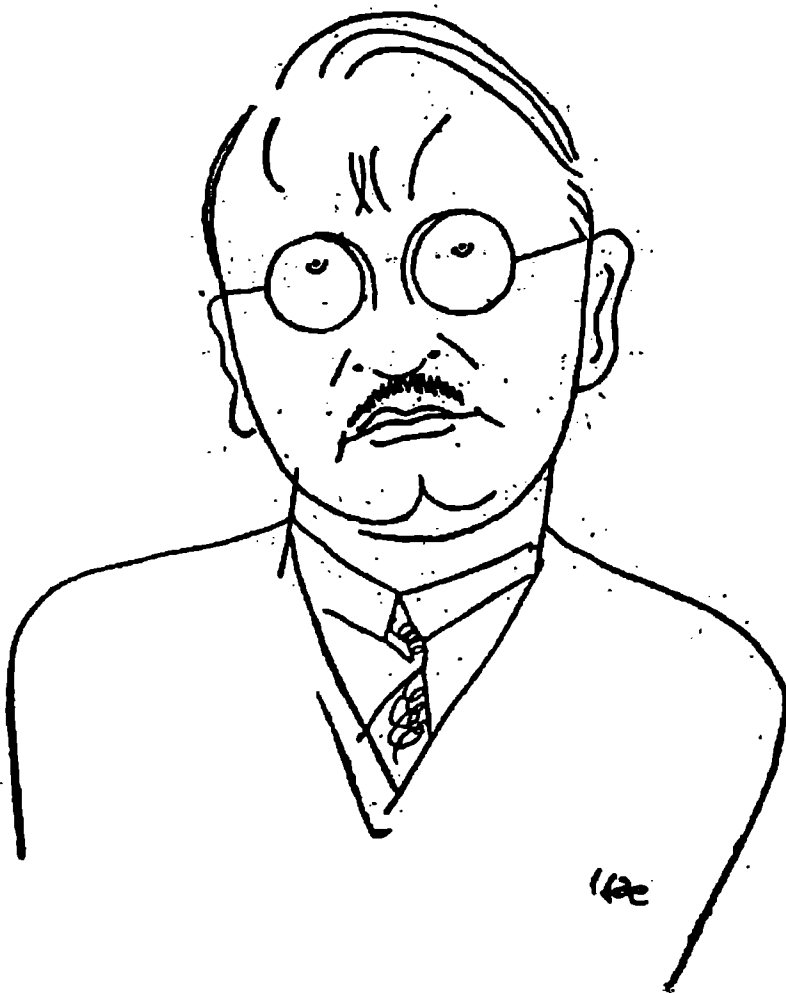
(ZVLÁŠTNÍ OTISK Z ČASOPISU MATICE MORAVSKÉ, ROČ. XLVI.).

V BRNĚ 1922.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM AKCIOVÉ MOR. KNHTISKÁRNY.

1. Titulní list studie Eugena Dostála, Čechy a Avignon. Brno 1922 (zvláštní otisk z Časopisu Matice moravské XLVI, 1922).

Title page of the Eugen Dostál's study Bohemia and Avignon. Brno 1922 (separate from Časopis Matice moravské XLVI, 1922).

Kresba A. V. Hrstky.

Prof. E. Dostál.

2. Eugen Dostál v karikatuře A. V. Hrstky z roku 1928.
Eugen Dostál in caricature of A. V. Hrstka (1928).

3. Antonín Matějček v karikatuře A. V. Hrstky z roku 1922.
Antonín Matějček in caricature of A. V. Hrstka (1922).

est in utero habens qd enim in ea natum est de spiritu sco
 est aeterna. Evovae
 natus na tus est nobis Inuita
 venite a doe mus. ps
 Venite ane Dominus d
 xit ad me filius meus estu e
 go hodie genui te p' Quare fre. a' Amiqua sponsus
 dominus pcedens de thalamo suo. p' Cui enar. a'
 sa est gracia in labiis tuis p'pterea bndixit te deus in eternum
 Eructavit an' S' uscepimus ds misericordiam tuam in'

4. Antifonář královny Elišky Rejčky. Rajhrad, knihovna benediktinského kláštera. Cod. M. S. 600, fol. 28v.
 Antiphonary of the Queen Eliška Rejčka. Rajhrad, Library of the Benedictine Monastery. Cod. M. S. 600, fol. 28v.

5. Misál probošta Mikuláše. Brno, knihovna u sv. Jakuba, fol. 1.
Missal of Provost Nicholas. Brno, Library of St. James, fol. 1.